

כל רחוב ורחוב

בכפר-סבא

נכתב : כפר-סבא, תשס"ב
עודכן : כפר-סבא, תשס"ט

ספר הרחובות והשכונות

המידע בספר הרחובות והשכונות נאסף ונכתב על ידי הגב' אילנה בכר, כמי שכהנה כיו"ר ועדת שמות לתקופה של כ-10 שנים בשנים 1993 – 2003.

את הספר הוציאה לאור הגב' בכר ביולי 2003 ועותקים ממנו נמצאים בספרייה העירונית, במזכירות העירייה ובארכיון העירוני.

מצאנו לנכון לעדכן את המידע ולהוסיף את הרחובות החדשים, בכדי שהספר יהיה מעודכן והמידע יסייע לתושבי העיר, על מנת שניתן יהיה לשאוב מידע על כל רחובות העיר.

כמו כן, הספר הועלה לאתר העירוני בכדי שכל תלמיד, תושב, הורה, וכל מי שמבקש מידע אודות הרחובות, יוכל ליהנות ממידע זמין ואמין לשימוש.

מצ"ב דבריה שנכתבו בפתח החוברת. (לא נגענו).

דוברות
עיריית כפר-סבא

יולי 2003

לקוראים,

לאחר שכיהנתי 10 שנים כיו"ר ועדת השמות - נתבקשתי על ידי ראש העיר לכתוב ספר זה.

כתיבת הספר לקחה ממני זמן רב של "נבירה" בחומר ושיבה בספריות.

נהייתי מאד מהעבודה והשכלתי המון. כפר-סבא, דרך רחובותיה, נראית לי היום חלוצית יותר, ירוקה יותר ובעלת "נשמה יתרה".

תודותיי נתונות בראש וראשונה לראש העיר, מר יצחק ולד, שלחץ ודחף ולא הרפה גם ברגעים בהם כמעט נואשתי.

תודה מיוחדת למיכאלה ליניאל, הגיאוגרפית, שסיפקה לי חומר בנושאים בהם היא בקיאה.

תודה מקרב לב לעובדי הספרייה, ליואל, לזהבה, לחנה, שלא חסכו עמל וחייטוט והושיטו לי כל ספר לו נזקקתי.

למר אברהם ירון, שהיה הראשון להעלות על הכתב חלק מן החומר בו נעזרתי.

תודה לכל מי שיעץ, עזר, הקשיב.

אילנה בכר

שרים לך, כפר-סבא

מעט מתוך ההרבה שנכתב

באמצע השרון, בין חול לפרדסים,
 שוכנת לה כפר-סבא, עירי, על נוף מקסים.
 על עתיקות עומדת היא, חורבות של עיר קדומה
 אשר בתוך אלפי שנים - היתה מדבר-שממה.
 לפני תשעים שנה הגיעו חלוצים,
 את בתיהם הקימו, נטעו בה גם עצים.
 סבלו מחוסר מים - חפרו הם בארות,
 ניצחו את הקדחת ויתר מארות.
 רבות עברה כפר-סבא במשך השנים:
 עיר גבול, יריות ומחבלים ומאורעות שונים...
 ועת הוקמה המדינה - קלטה היא בנקל
 אלפי עולים שבאו מכל קצוות תבל.
 היום - תשעים מלאו לה, לעיר האהובה.
 זקנה - אך ללא צל-קמט ובלי שער-שיבה.
 ראו פה את הנוער, הטף, התינוקות:
 הן צעירה עודנה ! רוחה צלולה מאד !
 עיר ירוקה הנה, שזורה כתמי זהב,
 ריחה נישא ברוח בינות אביב לסתו.
 באודם רעפיה ולאורך הקשתות-
 נאה מאד כפר-סבא. עירי יפה מאד !
 וביום הולדתה - מה לה נאחל?
 - שתהיינה כמותה רבות בישראל
 ושתמשיך להיות היא לנו בית חם
 עדי-עד ולנצח ! כפר-סבא - עד עולם !!!

ערב העצמאות תשנ"ג

נתן אלטרמן
משה וילנסקי

הפרה גועה ברפת,
נשמתי לך נשרפת.
הכלבים קורעים שרשרת -
נשמתי לך בוערת.
ולהיפגש אתך -אסור, יפה-עיניים,
אבי אסר לי לטייל עמך בשניים
כי החצר סגורה על שער ובריחיים
אבוי, בגלל מחלת הפה והטלפיים.
אבל הלב לך קורא, קורא, חביבי
אוי, כי אצלי הלב הוא משק אינטנסיבי.
טנגו, הוי, טנגו כפר-סבא,
טנגו עמוק ומתייפח.
אמא, הוי, אמא ואבא,
אותי פה ישגע הירח.
ירח שט, מן החלב עולה ההבל,
נפשי יוצאת, אני אתלה עצמי על חבל.
טנגו, הוי, טנגו כפר-סבא,
טנגו עמוק ומתייפח.
שש פרות אני חולבת,
שד אחד אני אוהבת.
הו, אמור, אמור לי, בני
מה נפשי רוצה ממני?
אתה לי מלך ואביר וגם דיקטטור
ולבבי לך לוהט כאינקובטור.
קולך הרך את לבבי שובר כשיש,
קולך הדק והמתוק מקול התיש.
אל החופה קחני, בני, אין לי כוח,
שכבר יהיה לנו גם לול וגם אפרוח.
טנגט, הוי, טנגו כפר-סבא,
טנגו עמוק ומתייפח,
אמא, הוי, אמא ואבא,
אותי פה ישגע הירח.
אני את בני שוב אקח על הידיים
ואנשק לו את הפה והטלפיים.
טנגו, הוי, טנגו כפר-סבא,
טנגו עמוק ומתייפח.

פרץ-דרור בנאי

יש לה שמיים מרגשים, העיר הזו
ופארות עצים שכל ענף שלהם
נושא הסטוריה.
אני חוגג בה את התשעים,
מתחייך בסמליה, מתעטף בדגליה
ומחבק את האופוריה.

יש לה שמיים גבוהים
וגובהם מדוד בהישגיה.
עיר קשתות ועיר גנים,
עיר שיבה, עיר מניבה -
חלב ודבש כל חוצותיה.

החאן עודנו כאן,
הבאר שופצה לא מזמן
וגם האודם שב לרעפיה.
הקידמה שתלה בה לווינים,
הקידמה הביאה כבלים ומחשבים
והיא מתעטרת עדיין בניחוח פרדסיה.

קריות ומשכנים להשכלה,
קניוני-שפע, אולמות חתן-כלה
ובתי אבות באתריה.
היכל תרבות וספריות,
ביתחולים ובית-יולדות,
שיברך האל את טפיה.

שיברך האל את שומריה ופרנסיה
שדלתם פתוחה ואזנם כרויה
וזיו פניהם כזיו פניה.
אשרי הראשונים ואשרי האחרונים
שידם בכל התכנון והמעשים
כי מלבבם נחצבו לבניה.

אליעזר פומרנץ

אך, היתה זו כפר סבא מושבה קטנה.
רחוב אחד היה בה, בתים בו עשרה.
חול היה בה עד הברכיים, היתה בה גם יבלית,
תושבים - עשרים ושניים, דיברו גם קצת עברית.

מלחמות שטפו-עברו והרס עד היסוד,
תורכים, אנגלים וערבים באו פה לשדוד.
שבו, באו והתיישבו בה חלוצים חולמים
שוב הפעם לא עזבוה, הולידו גם בנים.

חאן גדול בנו להם, הקימו שם גם בור,
בית הספר בו שוכן,
ערכו שם חתונות.
ובערב, ברחבה, נאספו לאסיפות
הגברים - ברובשקה, נשים במטפחות.

בן-גוריון עבד כאן, כתב גם מכתבים:
"... האויר כאן מצוין ויש גם ערבים".

גם יהודה בורלא ושמעוני עבדו כאן בפרדס
וגפירים בקולפיקים שמרו על "המפלס"!

כך גדלה כפר-סבא, גם יפתה מאד.
הדרים ניטעו בה, כבישים ומדרכות.
דור חדש גדל, צמח בה, לא הלך יחף
וב"עין דור" ראו את "טרזן", אך - היה זה כיף !!!

האקליפטוסים גדלו, אתם גדל הכפר.
היבלית כבר איננה, חול כבר לא נשאר.
מגרשים עולים ביוקר, קיר נשען על קיר,
פקח עיניים, יא-חביבי, ותראה כאן - עיר !

כן, היתה זו כפר-סבא, מושבה קטנה,
רחוב אחד היה בה, בתים בו עשרה.
איך הלכו ולא ישובו הימים ההם,
כי כפר-סבא היא כפר-סבא - עיר גדולה ואם !

יעקב אורלנד
מרדכי זעירא

עלה נא, עלה - כפר מולדת זקן
הורתנו עליך נסבה.
אם לבנו מכל שמחותיו יתרוקן
תיוותר שמחתך, כפר-סבא.
כי נזכור לך ברית-ראשונים נושנה
עת בנינו אותך יש מאין,
עת נשאנו אותך משנה אל שנה
כנשוא את בבת העין.
כי הלכת עמנו לילות וימים
יד ביד בזיעה,
יד ביד בדמים
כי זרעת חיים באכזב ומצור -
עלה, כפר מולדת, וקצור.
עלה נא, עלה נא, בן חמשים
וראה נא
טף וישישים
בניך - חיילים,
בניך - פועלים.
כל יד - ברכה בה.
כל יד - חלקך בה,
עלה, כי שלך הן -
כפר-סבא.

אני מתגעגע לכפר-סבא האחרת

אליעזר פומרנץ

כשבאתי לעולם, כפר-סבא,
מושבה היית, כבת שלושים.
והיום - אני כבר סבא
ואת - עיר תוססת, בת תשעים.
כשהיית קטנה, כפר-סבא,
היה בך חן ויופי - חום של מושבה.
אני גאה בך גם היום, כפר-סבא
אך לקטנה ההיא - לבי יוצא מאהבה.
לרוח בוקר מלטפת
בפאת פרדס בין צמרות ברושים,
תריס נפתח בחריקה נוגנת
והאוויר מדיף ניחוח הדורים.
אני מתגעגע לשמש צהרים
המחממת את חולות הרחוב והסמטה,
רץ יחף וחם לי ברגלים
ומחפש קצת חול קריר בצל העץ הבא.
לערב שיורד ושמש ששוקעת
וצללים ארוכים שלאט-לאט באים,
קולות של ילדים האוזן עוד שומעת
במשחקי "תופסת" וב"מחבואים".
הלילה בא לכפר ואתו - צליליו,
תקתוק משאבה וקרקור של צפרדע,
יללה של שועל, נביחה של כלבלב,
סימפוניה לילית, קונצרט משגע.
וכשברקע מתנגנת הסימפוניה והשנים חולפות להן -
קיבלת כפר-סבא, מימדים של עיר עם נימוסים של גברת
יש בך בשלות טובה, תרבות וצבע וגם חן,
אך נשאר בך גם הטעם של כפר-סבא האחרת.
וביושבנו כאן, הערב, קהל שוחר תרבות ומעונב
בהיכל שהוא פנינה - מלא, גדוש על כל גדותיו,
זה אני שמדבר אליך, בנך המאוהב
שאוהב אותך, כפר-סבא, גם כמו שאת עכשיו.

השכונות בני-כפר-סבא

בבואי לספר על השכונות בכפר-סבא עלי לקחת בחשבון כי רובן כבר אינן קיימות כשכונות, והן חלק בלתי-נפרד ממרכז העיר.

ערכן של השכונות הללו הוא בסיפורי ההיסטוריה שלהן. הן מספרות לנו על התפתחותה של העיר. לכן הן מצויות בפרק זה.

התלבטתי רבות כיצד לכתוב על השכונות: האם על-פי כרונולוגיה, או אולי גיאוגרפיה... לבסוף החלטתי ללכת עפ"י א-ב, כמו ברחובות, + מראי-מקום במפת העיר.

ובכל-זאת - על קצה המזלג - היסטוריה:

ובכן... בראשית היתה המושבה: רח' הרצל ורח' השרון (ויצמן של היום) והסמוכים להם. גדלה המושבה והתפתחה לאורך ולרוחב.

בשנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20 הקימו את שכונות הפועלים במרכז כפר-סבא. השכונה הראשונה שהרחיבה את גבולות מרכז המושבה היתה שכונת אליעזר, שהיתה בתחילתה ישות עצמאית, חקלאית, כשלכל יחידה יש משק-עזר המפרנס את בעליה (1939). בגלל בעיות פרוצדוראליות - צורפה שכונת אליעזר לכפר-סבא.

מיד לאחר-מכן הוקמה שכונת שבזי, לעולי תימן. בשנות ה-40 וה-50 הוקמו שכונות בעלות יוזמה ומאפיינים מפלגתיים - מזרחי, מפ"ם ופרוגרסיבים.

עם תום מלחמת העולם השנייה - חזרו מתגייסי הבריגדה. הם קנו שטחי פרדס והקימו את שיכון למפרט. באותה עת הוקמו גם שיכונים לפליטי השואה ולגולים: מאוריציזיס וותיקים.

גלי העלייה שלאחר מלחמת השחרור, בשנות ב-50, הביאו להקמת השכונות קפלן, עליה וגאולים, שנבנו במקום בו היו מעברות. בשנות ה-60 הוקמו יוספטל, תקומה, כיסופים וחלק (תוספת) משכונות מזרחי.

בשנות ה-70 הוקמו גבעת אשכול ואלי כהן.

היו שכונות נוספות שהרכיבו את מרכז העיר: פינסקר (כיום - ששת הימים), עובד בן-ציון, דגניה, גרין, אקרמן, חצרות הדר .

וכך הלאה... עד היום, כאשר מוקמת שכונת הפארק, ליד פארק כפר-סבא.

אלי כהן (מפה: ה - 6)

שכונת אלי כהן נמצאת לא רחוק מאיזור התעשייה. הוקמה בעת העליה ההמונית מארצות המזרח ונקראה על-שמו של אלי כהן ז"ל. אלי כהן (1924 - 1965) נולד במצרים. עלה לארץ ב- 1957 והצטרף לשירותי הבטחון של המדינה. נחשב לרב-מרגלים. נשלח לסוריה לצרכי ריגול ושם יצר קשרים הדוקים עם צמרת השלטון והעביר מידע רב-חשיבות לבטחון ישראל. ב- 1965 נתפס והוצא להורג בככר המרכזית של דמשק, למרות בקשות החנינה הרבות מכל העולם, כולל האפיפיור. על שמו - קבוץ אליעל בגולן.

אליעזר (מפה: ב - 4, 5)

בשנת 1939 הוקמה השכונה, צפונית מכפר-סבא, כגוף עצמאי, חקלאי. הוקצו 111 בתי-אב. כל יחידת מגורים קיבלה משק-עזר לצרכי פרנסה. מאוחר יותר, עקב בעיות פרוצדוראליות, הצטרפה השכונה לכפר-סבא. למעשה - זו השכונה הראשונה של המושבה. אליעזר היה אליעזר קפלן, נדבן מדרום אפריקה.

אקרמן (מפה: ג - 3)

שכונה המצויה מדרום לשכונת אליעזר, ליד רח' טשרניחובסקי. נקראה כך על-שם בעל הפרדסים שהיו במקום.

בית ונוף (מפה: ב, ג - 9)

כאשר החליטו במועצת העיר לחבר את השכונות המזרחיות עם מרכז העיר - הקימו את שכונת "בנה ביתך": הפשירו אדמות חקלאיות, מכרו מגרשים לאנשים לצורך בניית בתיהם הפרטיים. השכונה מצויה ליד שכונת קפלן. לאחר זמן שונה השם וכיום נקראת השכונה "בית ונוף".

גאולים (מפה: ו - 7, 8)

השכונה מצויה בדרום-מזרח העיר. נבנתה עם העליה ההמונית שלאחר מלחמת השחרור ומכאן השם "גאולים" - שנגאלו מהגלות.

גבעת אשכול (מפה: ג, ד - 9, 10)

אחת משלוש השכונות המזרחיות שהוקמו עם העלייה ההמונית מארצות המזרח. לוי אשכול (1895 - 1969) נולד באוקראינה. עלה לארץ ב-1914. היה ממקימי דגניה ב', ניהל את חברת "מקורות" בשנים 1937 - 1951. מראשי ה"הגנה". היה גם מזכיר מפא"י וגזבר הסוכנות. חבר כנסת מאז 1951 ועד מותו. בשנים 1952 - 1963 - שימש כשר האוצר. עם פרישת בן-גוריון, בשנת 1963 - נבחר אשכול להיות ראש הממשלה ושר הבטחון. בשנת 1967 הוא מסר את תיק הבטחון למשה דיין. בשנה זו פרצה מלחמת ששת הימים, כשהוא מכהן בתפקיד הרים של ראש הממשלה, תפקיד בו נשא עד מותו.

גני השרון (מפה: ב, ג - 8)

שכונה בצפון-מזרח העיר. נבנתה בשנות ה-90 כדי לאפשר למחצית מהדיירים לגור בתחילה בשכר-דירה הוגן ולאפשר רכישת הדירה מאוחר יותר. רחובות השכונה קרויים בשמות צפורים.

דגניה (מפה: ה - 2)

השכונה הקטנה מצויה בדרום-מערב העיר, ליד חטיבות הביניים שרת ושז"ר. הוקמה עם העליות מארצות המזרח ומאירופה. נקראת על-שם אם הקבוצות - דגניה.

הדרים (מפה: ג - 8, 9)

אחת מהשכונות שהוקמו כדי לעבות את שכונות המזרח ולחברן עם מרכז העיר. השכונה הולכת וגדלה גם כיום. היא קרויה על-שם פרדסי ההדרים שהיו בכל העיר וגם באיזור זה.

הפארק (מפה: ד, ה - 7)

שכונה ההולכת ונבנית באיזור בו מוקם הפארק העירוני של כפר-סבא.

הראשונים

לכבודם של ראשוני המתיישבים בכפר-סבא, ב-1903 ומעט לאחר מכן.

ותיקים (מפה: ג, ד - 2)

השכונה, בחלקה המערבי של העיר, הוקמה בשנות ה-50 למטרת ישוב ותיקי העיר והורחבה לקליטת פליטי השואה.

חצרות הדר (מפה: ג - 3, 4)

בשנת 1946 הוקמה החברה המיישבת המקומית "חצרות הדר", והחלה לבנות את השכונה, לניצולי השואה. נבנו בתים בני 4 יחידות דיור, בשתי קומות.

יוספטל (מפה: ג - 10)

שכונה במזרח העיר, שנבנתה בשנות ה-60. יועדה לישוב המוני העולים שהגיעו מצפון אפריקה, אירן ואירופה. שלא כמו שכונת קפלן השכנה, נבנו בה בתים משותפים, רבי קומות.

גיורא יוספטל (1912 - 1962) נולד בגרמניה. עלה לארץ ב-1938. היה חבר קבוץ גלעד. שירת בתפקידים בכירים בסוכנות. היה חבר כנסת ושר העבודה משנת 1959 ואילך וטיפל בקליטת העליה ההמונית של שנות ה-50.

כיסופים (מפה: ג, ד - 6)

השכונה צמודה לשיכונני מזרחי וכאילו חלק מהן. שמה - כיסופים - מבטא את הגעגועים לארץ.

למפרט (מפה: ד - 2, 3)

השכונה הוקמה על-ידי משוחררי הבריגדה, שקנו את פרדס למפרט ובנו לעצמם בתים.

מאוריציס (מפה: ה - 5)

השכונה הוקמה למען משוחררי מאוריציס, ב-1945. מאוריציס - אי באוקיאנוס ההודי, השתייך לחבר העמים הבריטי. הבריטים היגלו אליו בשנים 1940 - 1941 כ-1500 מעפילים, שנתפסו בדרכם לארץ והוחזקו באי עד 1945.

מזרחי (מפה: ג - 5, 6)

השכונות נבנו בשנות ה-40 למען תושבים שומרי מסורת, שהיו מעוניינים לגור בצוותא.

מפ"ם (מפה: ה - 3, 4)

השכונה נבנתה בשנות ה-50 למען חברי מפלגת מפ"ם.

מצקין (מפה: ד - 6)

שכונה הסמוכה לשיכוני מזרחי. בנויה על פרדסו של מצקין.

סביוני הכפר (מפה: ב, ג - 3)

שכונה חדשה, מצפון לבי"ח "מאיר", בצד המערבי של העיר. השכונה נקראת כך על-פי היזמים, הבונים שכונות "סביונים" בכל רחבי הארץ.

סירקין (מפה: ב, ג - 3)

שכונה שנבנתה אחרי השואה, בשנת 1948, למען ניצולי התופת. נחמן סירקין (1868 - 1924) נולד ברוסיה. למד בברלין והקים שם את "האגודה המדעית היהודית-רוסית". היה מהוגי הדעות הראשונים של הציונות הסוציאליסטית. השתתף בקונגרס היהודי הראשון ובאלה שאחריו. ב-1907 עבר לניו-יורק והצטרף שפ ל"פועלי ציון". לאחר נפילת רעיון אוגנדה - היה ממנהיגי ה"טריטוריאליסטים".

עובד בן-ציון (מפה: ה - 3)

השכונה הוקמה על שטחי הפרדס של בן-ציון ונקראה על-שמו.

עליה (מפה: א, ב - 2, 3, 4)

השכונה הוקמה במערב העיר בראשית שנות ה-50, למען ניצולי השואה. רחובותיה נקראו על-שם סופרים, אנשי רוח ומנהיגים יהודיים שפעלו באירופה. עם השנים - השתנתה האוכלוסיה באיזור ורובו מאוכלס היום על-ידי יוצאי תימן.

פועלים א' (מפה: ה - 3,4)

שכונות הפועלים נבנו בראשית שנות ה-40 למען חברי מפא"י. שכונת פועלים א' כללה את הרחובות ששמים מתחיל ב-א: ארלוזורוב, אהרונוביץ', אימבר ואוסטושינסקי.

פועלים ב' (מפה: ד - 3)

שכונת פועלים ב' כללה את הרחובות ששמים מתחיל ב-ב: בילינסון, ברנר, בוסל.

פועלים ג' (מפה: ד - 3)

שכונת פועלים ג' כללה את הרחובות ששמים מתחיל ב-ג: גורדון, גאולה.

פועלים ד' (מפה: ה - 4)

כללה את הרחובות טרומפלדור והגר"א.

פרוגרסיבים (מפה: ג - 4) שכונות (פרוגרסיבים א', ב') נבנו ביוזמת חברי המפלגה הפרוגרסיבית.

קפלן (מפה: א,ב - 9, 10)

השכונה הוקמה ב-1951, בעת העלייה ההמונית מארצות המזרח, על אדמת כפר-סבא הערבית, סמוך לקלקיליה. שכונה של בתים פרטיים. אליעזר קפלן (1891 - 1952) נולד ברוסיה. עלה לארץ ב-1920. היה חבר הנהלת הסוכנות היהודית והגזבר שלה (1933). היה חבר הכנסת הראשונה והשניה מטעם מפא"י וכיהן כשר האוצר הראשון של מדינת ישראל. השפיע רבות על כלכלת ישראל בשנים הראשונות למדינה.

שבזי (מפה: א, ב - 4)

שכונה המצויה בגבול הצפוני של שכונת עליה. הוקמה בשנות ה-40 ואוכלסה על-ידי עולים מתימן.

שלום שבזי (המאה ה-17) יליד תימן. גדול המשוררים היהודיים בתימן. כתב את שיריו בעברית. סביב אישיותו נקשרו אגדות של "צדיק" ו"עושה נסים". קברו שבתעיז נחשב למקום קדוש ליהודים ולמוסלמים. המוטיבים העיקריים בשירתו סובבים סביב גלות וגאולה ורבים מהם נכללו בסידור התפילה של יהודי תימן.

תקומה (מפה: ה, ו - 6)

השכונה הוקמה בשנות ה-60 למען דרי המעברה, שהיו ניצולי שואה, ועולים מארצות המזרח. מכאן גם שמה -תקומה.

אביבים (סמטה)

מושב בגליל העליון, סמוך לגבול לבנון. שייך לתנועת המושבים, ילדי המושב הזה למדו בביה"ס שבמושב הסמוך, דוב"ב. בשנת 1970 הותקף אוטובוס שהסיע את הילדים לביה"ס, ע"י מחבלים. 12 ילדים נרצחו באותו אירוע רצחני. על שם הישוב נקראה הסמטה.

אביגיל

בתנ"ך - שמ"א כ"ה - היא אשתו של נבל הכרמלי. נבל מתואר כ"נבל": דוד, בשבתו במדבר, שלח אליו את נעריו לבקש תרומה, אך הוא סירב ואף קילל אותם. דוד עלה עם 400 נערים ללחום בנבל, אך אביגיל סיכלה, בחכמתה, את המלחמה הזו. לאחר זמן-מה מת נבל - ותהי אביגיל לדוד המלך לאשה.

אבידן דוד

אבידן דוד (1936 - 1995) נולד בתל-אביב. כתב שירה מגיל 16 בסגנון פרובוקאטיבי. פרסם כ- 30 ספרי שירה. זכה בפרס ביאליק ב- 1994.

אבן גבירול (רשב"ג)

רבי שלמה בן-יהודה (1022 - 1058) נולד במלגה, ספרד. מגדולי המשוררים בספרד בימי הביניים. חיבר שירי קודש המבטאים את סבל האומה הנתונה בשביה והכמיהה לגאולה ולפדות ושירי חול העוסקים באהבה ובמחשבות נוגות על גורל האדם. שיריו "אזהרות", "שיר הכבוד", "שיר היחוד" ו"כתר מלכות" - נכנסו לספרי התפילה.

אבן עזרא (ראב"ע)

אברהם אבן-עזרא (1092 - 1167) נולד בטולדו, ספרד. משורר, פרשן התנ"ך, פילוסוף, אסטרונום, רופא, בלשן ומתמטיקאי. בהיותו עני - נדד ממקום למקום ובשנות נדודיו כתב את מרבית שיריו, שהם שירי קודש וחול שנכתבו בעברית מעולה. עיקר פרסומו הספרותי הם פירושו לתנ"ך המתובלים בחידות ובמשלים.

אבן שפרוט

רבי חסדאי אבן שפרוט (915 - 970) נולד בקורדובה, ספרד. שימש שר-משנה ורופא בחצר הכליף מקורדובה. הוא ייסד את המרכז התרבותי-יהודי בספרד.

אברבנאל

דון יצחק בן יהודה אברבנאל (1437 - 1508) נולד בפורטוגל. מדינאי, פרשן התנ"ך ופילוסוף יהודי. שימש כשר האוצר של מלך פורטוגל. נאלץ לברוח בחוסר כל לספרד בגלל חשד שנפל עליו. גם כאן נעשה שר-אוצר של מלכי ספרד. עסק בפירוש התנ"ך, כתב ספרי מחקר בפילוסופיה וספרי-ויכוח עם הנוצרים בענייני דת.

אברהם (סמטה)

אברהם אבינו - בראשית י"א 27 - כ"ה 11. אבי האומה היהודית. הגיע לכנען במצוות האל. נשא לאשה את שרה, את הגר ואת קטורה והביא לעולם את יצחק אבינו ואת ישמעאל, אבי האומה הערבית. נקבר במערת המכפלה אשר בחברון.

אגרון גרשון

(1894 - 1959). פעל בארץ. היה עתונאי וייסד את ה"פלשטיין פוסט" ומאוחר יותר - את ה"ג'רוזלם פוסט". היה עורכם הראשי של עתונים אלה. לאחר הקמת המדינה - היה ראש עיריית ירושלים בשנים 1955 - 1959, עד מותו.

אדם יקותיאל

קותי (1937 - 1982) היה אלוף בצה"ל. שימש כאלוף פיקוד הדרום וגם כמפקד גייסות השריון. נהרג בעת פעולה צבאית בלבנון, בזמן מלחמת שלום הגליל.

אהבה

רגש חם ומיוחד אל אדם, אנשים או בעלי-חיים. לעתים נתפסת האהבה כמשיכה מינית, אך אין זה בהכרח רק זה.

אהרונוביץ' יוסף

(1877 - 1937) - מאבות תנועת העבודה הארץ-ישראלית ברוסיה. איש העליה השנייה. פרסם את הכרוז הנודע הקורא לעליה לארץ-ישראל. עלה לארץ עם העליה השנייה. בארץ - היה ממייסדי בנק הפועלים ומנהלו.

אוסטושינסקי אליהו

(1868 - 1951) היה מבין מייסדי כפר-סבא ומראשוניה. בשנת 1937 מונה לראש המועצה המקומית הראשון של כפר-סבא.

אורט (סמטה)

זרם חינוכי עולמי לחינוך מקצועי.

אז"ר

אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ' (1854 - 1945) - מפעילי "חובבי ציון" בפולין. פעיל בתנועת הפועלים. סופר שכתב הרבה, בעיקר בסגנון מקראי.

אחד העם

אשר גינצברג (1856 - 1927) סופר, הוגה דעות לאומי מראשי אגודת "חובבי ציון". מאבות הספרות העברית והפובליציסטיקה החדשה. היה ממתנגדי הציונות המדינית של הרצל, מתוך מחשבה כי לא זו הדרך לפתור את בעיות היהודים והעולם. עלה והשתקע בארץ ב-1922.

אחווה

אהבת אחים, קרבת אחים. אחווה היא ידידות נאמנה.

אח"י אילת

אניית חיל הים "אילת". משחתת הדגל של חיל הים הישראלי. טובעה באוקטובר 1967 בהתקפת טילים מצריים מפורט-סעיד, בעת שהיתה בפעולה.

אח"י דקר

(צ' - 77). צוללת סיור שנרכשה בבריטניה עבור חיל הים הישראלי. לאחר אימונים הפליגה בדרכה לארץ ב-9.1.1968 ועל סיפונה 69 אנשי צוות. ב-25.1.68 נשמע קשר מקוטע אחרון עם הצוללת. חיפושים אין-ספור לא הביאו למציאתה עד לאחרונה. בשנת 2000 נתגלתה הצוללת דקר במצולות הים התיכון.

איינשטיין

אלברט איינשטיין (1879 - 1955) נולד בגרמניה. פיזיקאי יהודי, מגדולי המדענים בכל הדורות. למד מתמטיקה וספרות והרבה לעסוק בספרי מדע. עבד במשרד הפטנטים של שוויץ. פרסם שורה ארוכה של מאמרים בהם הסביר את תורתו, "תורת היחסות", שהיא המפורסמת מבין מחקריו ותופסת מקום נכבד במדע עד היום. עם עלות הנאצים לשלטון - היגר לארה"ב והיה בין מפתחי פצצת האטום, אך שידל את הממשלה האמריקנית להשתמש בידע זה רק למטרות שלום.

דוד בן-גוריון הציע לו להיות נשיאה השני של מדינת ישראל לאחר מותו של חיים וייצמן ז"ל, אך הוא סירב בנימוק שעליו להקדיש עצמו למדע.

אימבר

נפתלי הרץ אימבר (1856 - 1909) - משורר עברי. היה מזכירו של לורד אופיפוט בארץ-ישראל, בשנים 1882 - 1888. התפרסם במיוחד עקב העובדה כי חיבר את המלים להמנון שלנו, התקווה.

אירוס

פרח ממשפחת האירוסים. נזכר במשנה בשם "אירוס" וביוונית - "איריס". פרחיו מרהיבים ביפים. מוצא מיני האירוס משתרע על פני כל האיזור הממוזג של חצי הכדור הצפוני. בישראל מצויים שמונה מיני אירוסים הגדלים רק בארץ והם נמנים על פרחי הבר המוגנים.

אלחריזי

יהודה אלחריזי (1170 - 1235) נולד בגרנדה. מן המשוררים האחרונים של תור הזהב של תרבות ישראל בספרד. חי חיי נדודים כעני. את מרירותו, קורותיו וחוויותיו הביע בכתבים שונים. ספרו החשוב ביותר הוא "תחכמוני". כתב שירי קודש, מבואות לפירוש הרמב"ם, פירוש לספר "איוב" ותרגום מערבית לעברית את כתבי אריסטו.

אליהו התשבי

הנביא המפורסם ביותר בספרי נביאים (מל"א פרק כ"א - מל"ב פרק ב'). הוא הנביא היחיד, ובעצם האדם היחיד ביהדות שלא נפטר, אלא עלה בסערה השמימה (מל"ב ב' 11 - 14). נבואותיו מתבטאות גם במעשי נסים. שמו נזכר רבות בתפילה ובלייל הסדר נהוג להשאיר עבורו מקום וגם כוס ליד השולחן.

אלישבע

אלישבע ביחובסקי (1888 - 1947) משוררת, סופרת עבריה ומתרגמת. עלתה לארץ ב-1925 ומאז פעלה בישראל.

אלישע

תלמידו המובהק של אליהו הנביא. (מל"ב פרקים ב' עד ו'). כמו מדריכו ומורו - פעל גם הוא בדרך של נסים. הוא נכח בעת עלייתו של אליהו הנביא השמימה ברכב האש וירש את אדרתו.

אלעזר דוד

דוד אלעזר - דדו (1925 - 1976) נולד ביוגוסלביה. עלה ארצה בנעוריו במסגרת "עליית הנוער". התחיל את צעדיו הצבאיים במסגרת הפלמ"ח ונעשה מפקד גדוד "הפורצים" - הגדוד הרביעי של הפלמ"ח. השתתף במבצעים שונים במלחמת השחרור ובמבצע "קדש". היה מפקד חטיבת השריון וגייסות השריון ושימש כראש אג"ם. ב-1972 נתמנה לתפקיד הרמטכ"ל התשיעי של ישראל. בזמן כהונתו כרמטכ"ל פרצה מלחמת יום הכפורים ולמרות השבחים בהם זכה על דרך ניהול המלחמה - מצאה ועדת אגרנט כי הוא נושא באחריות והמליצה על הפסקת תפקידו. פרש מהתפקיד ב-1974.

אלקלעי

יהודה שלמה אלקלעי (1798 - 1878) נולד ביוגוסלביה. רב וסופר, מאבות הציונות. שנים רבות שימש רב בקרואטיה. ב-1857 פרסם את ספרו "גורל ל-ה", בו קרא לישובה של ארץ ישראל. עלה לארץ, התיישב בירושלים ובה שקד על איחוד הקהילות האשכנזית והספרדית. הישוב "אור יהודה" קרוי על שמו.

אלתרמן

נתן אלתרמן (1910 - 1970) נולד בורשה. מגדולי המשוררים של השירה העברית המודרנית, מתרגם ומחזאי. הוא כתב את "הטור השביעי", שהיה אוסף "שירי העט והעת" והופיע מדי יום ששי בעתונות, ונאסף אח"כ בשני כרכים. עלה לארץ ב-1925 עם משפחתו. למד בגימנסיה "הרצליה" והמשיך בלימודי הנדסה חקלאית בצרפת. עבד במערכת העתונים "דבר", "הארץ", "טורים", "מעריב". היה מחלוצי הפזמון העברי ופזמוני הבידור המעולים. כתב ותרגם מחזות, כתב פזמונים לתיאטרון הסאטירי. ממחזותיו: "כנרת כנרת", "פונדק הרוחות" ו"משפט פיגורס". לאחר מלחמת ששת הימים היה ממקימי "התנועה למען ארץ ישראל השלמה".

אמנון ותמר

משעול ע"ש הפרח אמנון ותמר. הפרח נראה כמו זוג תאומים והוא נקרא ע"ש אמנון ותמר המקראיים, בניו של דוד (שמ"ב י"ג). אמנון היה מאוהב באחותו (למחצה) תמר והתחלה כדי שהיא תבוא ללבב לו לביבות. בבואה אליו - אנס אותה. לאחר שנתיים ארב לאמנון אחיה של תמר, אבשלום, והרגו.

אנה פרנק

(1929 - 1945) - נערה יהודיה מהולנד, שהסתתרה עם משפחתה בימי השואה באמסטרדם במשך שנתיים וניהלה יומן על חייה במחבוא, עם בני משפחתה ועוד 4 יהודים. בעקבות הלשנה - גילו אותם והם הועברו למחנה ההשמדה אושוויץ ומשם לברגן-בלזן. אביה, אוטו פרנק, היה היחיד שנשאר בחיים. ידיד-משפחה, לא יהודי, מסר לידיה את היומן שמצא במחבוא והוא פרסם אותו לראשונה ב-1947. היומן זכה לתפוצה רבה, תורגם לשפות רבות ואף הומחז. הבית באמסטרדם בו התחבאו בני משפחת פרנק, הפך למוזיאון.

אנוש

אנוש = אדם (ברא' ד' 26). אנוש היא גם אגודה הפועלת למען נפגעי הנפש. על-שם אגודה זו נקראת הסמטה.

אנילביץ'

מרדכי אנילביץ' (1919 - 1943), נולד בורשה. היה מפקד המרד היהודי בגטו ורשה נגד הגרמנים במלחמת העולם השנייה. חניך תנועת "השומר הצעיר". השתתף בהקמת קיבוץ עירוני באחד הבתים בגטו. ניסה להימלט ולהגיע לארץ ישראל. נאסר בגבול הרומני ולאחר ששוחזר חזר אל הגטו והיה למפקדו. ב-19.4.1943 עמד בראש הקרב המכריע נגד הנאצים ונפל עם אחרוני המגינים. על שמו קרוי קבוץ "יד מרדכי" בדרום.

אסירי ציון

יהודים ציוניים שנאבקו על חירותם ועל הזכות לעלות למדינת ישראל. יהודים אלה סבלו מהתנכלות השלטונות על אשר הם מבקשים איחוד משפחות. לעתים נשלחו למעצר בתנאים קשים, אך הם שמרו על עמידה עיקשת ותבעו את זכויותיהם גם בעת מעצרים. עם אלה נמנים יהודי רוסיה ויהודי מדינות ערב.

אסף שמחה

הרב שמחה אסף - אוסובסקי (1889 - 1953) - רב, משפטן וחוקר תולדות היהודים. היה שופט בבית המשפט העליון.

אצ"ג

אורי צבי גרינברג (1896 - 1981) נולד בגליציה, פולין. משורר עברי מן החשובים ביותר בדורות האחרונים. קיבל חינוך תורני אדוק. בשנת 1924 עלה לארץ ובה כתב שירים בעברית בלבד. תחילה היה מקורב ל"גדוד העבודה" ונחשב למשוררה של תנועת העבודה, אך הוא התאכזב מן המנהיגות וטען כי תנועת הפועלים בגדה בחזון המשיחי. כך הוא התקרב אל התנועה הרויזוניסטית והיה הרוח הקנאית והקיצונית בתנועה זו. היה חבר הכנסת הראשונה מטעם "חירות".

ארבל

הר ממערב לכנרת, היה ידוע בתקופת המרד ברומאים. עליו מצוי מבצר צלבני ולמרגלותיו קיים מושב בשם "ארבל".

ארזים

עץ חד ביתי גבוה ומסועף, ממשפחת האורניים. עליו דמויי מחטים. האיטרובלים הזכריים בעלי קשקשים, בצדם התחתון שני שקי אבקה. האיטרובלים הנקביים נושאים בצדם העליון שתי ביציות. בתנאים מתאימים צומח הארז ומגיע למימדים מרשימים. בספרות משמש הארז כסימן לחוסן:
"אם בארזים נפלה שלהבת... (מועד קטן כ"ה). בתנ"ך הוא שימש להקמת בית המקדש והובא לשם כך מלבנון (מל"א ה' ועוד...)

ארלוזורוב

חיים ארלוזורוב (1899 - 1933) נולד באוקראינה, היה ממנהיגי תנועת העבודה הציונית, מראשי "הפועל הצעיר" ואחר-כך מפא"י. היה מנהל המחלקה המדינית בסוכנות היהודית. הקדיש מאמצים רבים להעלאת יהודי גרמניה והצלת רכושם בתקופת עליית היטלר לשלטון. נרצח בידי אלמונים ב-23.6.1933. רציחתו גרמה לסכסוך עמוק בין תנועת העבודה לרויזוניסטים והוא אפוף תעלומה עד היום.

אש שלום

שלום אש (1880 - 1945) סופר ומחזאי בשפה היידישית. ספריו תורגמו לשפות רבות.

אשכול

לוי אשכול - שקולניק (1895 - 1969) נולד באוקראינה למשפחה חסידית. למד בבי"ס תיכון עברי בוילנה והצטרף לתנועת "צעירי ציון". ב-1914 עלה ארצה. היה ממייסדי דגניה ב', ממנהיגי ⁴⁰הסתדרות העובדים ומפא"י, מייסד ומנהל

חברת המים "מקורות", ראש מחלקת ההתיישבות החקלאית וגזבר הסוכנות. במלחמת העצמאות היה מנכ"ל משרד הבטחון, אחרי קום המדינה היה שר החקלאות ושר האוצר. ב-1963 היה לראש הממשלה וכיהן בתפקיד זה בעת מלחמת ששת הימים ושחרור ירושלים. מת מהתקף-לב בעודו מכהן כראש ממשלת ישראל.

בגין (שדרות)

מנחם בגין (1913 - 1992) נולד בבריסק שברוסיה. הוסמך למשפטים בורשה והיה פעיל בחיי הציבור היהודי. בן 16 הצטרף לבית"ר. ב-1938 יצא נגד מורו ורבו זאב ז'בוטינסקי בדרישה לכבוש את המולדת בכוח הזרוע. ערב מלחמת העולם השנייה כיהן כנציב בית"ר בפולין. נעצר ע"י הסובייטים ב-1940 באשמת ריגול. לאחר ששוחרר התגייס לצבא הפולני בפיקודו של הגנרל אנדרס והגיע עמו לארץ ב-1942. בסוף 1943 מונה למפקד האצ"ל. עד קום המדינה נרדף ע"י הבריטים וחי במחבוא.

היה חבר כנסת מאז הקמת המדינה. בשנת 1967, עת הוקמה ממשלת איחוד לאומי - הצטרף כשר בלי תיק ופרש מהממשלה ב-1970. בבחירות 1977 הוא נבחר לראש הממשלה מטעם הליכוד. בנובמבר אותה שנה הוא אירח את אנואר סאדאת, נשיא מצרים בארץ והגיע עמו להסכם שלום. ב-1979 קיבל את פרס נובל לשלום.

ב-1981 שוב זכה הליכוד והוא הקים את ממשלתו השנייה. ב-1982 הוא אישר את "מלחמת שלום הגליל", **הניכוח שנסיב סביב מלחמה זו וקורבנותיה העיק עליו** מאד, בריאותו רפתה והוא הגיש את התפטרותו בספטמבר 1983. מאז ועד מותו הסתגר בביתו שברח' צמח בירושלים.

בוסל

יוסף בוסל (1891 - 1919) **עסקן ציוני סוציאליסטי**, מאבות רעיון הקבוצה וממקימי קבוצת דגניה.

בורוכוב

דב בר בורוכוב (1881 - 1917) נולד באוקראינה. הוגה דעות, סופר, בלשן וחוקר לשון היידיש ותולדות עם ישראל. היה הרוח החיה בהכנת ועידת היסוד של מפלגת "פועלי ציון" בשנת 1906. בימי פולמוס אוגנדה התייצב לימין "ציוני ציון" והטיף לפתרון בעית היהודים בארץ ישראל. עצמותיו הועלו ארצה ב-1963. על שמו - שכונת בורוכוב בגבול שבין רמת-גן לגבעתיים.

ביאליק

חיים נחמן ביאליק (1873 - 1934) נולד באוקראינה. גדול המשוררים העבריים במאה האחרונה. כתב סיפורים, אגדות, מחזות, מאסות ספרותיות והרבה שירים. תרגם יצירות מופת, ערך ביחד עם רבניצקי את "ספר האגדה". עלה לארץ ב-1924 והיה פעיל פה מאד, על שמו - ישובים רבים בארץ. ביתו, המצוי ברח' ביאליק בתל-אביב, הוא בית פתוח לקהל.

ביל"ו

"בית יעקב לכו ונלכה" (ישעיהו ב' 7) - ארגון נוער יהודי לאומי שקם ברוסיה לאחר הפרעות ביהודים ב-1881 ודגל בשיבה לארץ ישראל ובהתנחלות בה. עליית 48 הבילויים הראשונים נחשבת בתולדות התנועה הציונית כעליה הראשונה. הם התחילו כפועלים במקוה ישראל ולאחר מכן הקימו את גדרה ואת מושבות הבילויים האחרות.

בילינסון

משה בילינסון (1889 - 1936) - סופר, עיתונאי, רופא וציוני ידוע. על שמו נקרא בית החולים בילינסון בפתח-תקוה - סבא

בית הבד

סמטה הנקראת על-שם בית-בד עתיק, מתקופת בית שני, ימי כפר-סבא המשנאית. בית הבד מצוי בקצה הסמטה.

בלבן

מאיר-שמואל בלבן (1877 - 1942) - הסטוריון של יהדות פולין. מייסד המכון לחכמת ישראל בורשה.

בלום

ליאון בלום (1872 - 1950) - סופר ומדינאי צרפתי-יהודי. אוהד ישראל ופעיל בצרפת. הגיע עד משרת ראש ממשלת צרפת.

בלפור

לורד ארתור-ג'יימס בלפור (1848 - 1930) - מדינאי ופילוסוף בריטי. בעת מלחמת העולם הראשונה היה שר המושבות של בריטניה. הוא כתב וחתם על "הצהרת בלפור", שניתנה ב- 2.11.1917 והבטיחה בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.

בן אב"י

איתמר בן אליעזר בן-יהודה (אב"י) היה הילד העברי הראשון. נולד בירושלים לאביו אליעזר ואמו חמדה, אשר הכריחוהו לדבר עברית בלבד, דבר שגרם לבידודו בחברה שדיברה שפות שונות ואחרות. בבגרותו היה סופר עברי.

בן גוריון

דוד בן-גוריון - גרין (1886 - 1973) נולד בפולין. מנעוריו היה פעיל בתנועה הציונית ולחם בחריפות נגד כל רעיון לפתור את הבעיה היהודית מחוץ לארץ ישראל. עלה ארצה ב- 1906 ועבד ביהודה ובגליל. ב- 1915 גורש ע"י התורכים ונסע לארה"ב, שם היה פעיל בארגון "החלוץ" וב"פועלי ציון". עם תום מלחמת העולם הראשונה וגירוש התורכים מהארץ - חזר לכאן והחל בפעילותו הענפה: היה ממייסדי הסתדרות העובדים וממנהיגיה, חבר ההנהלה הציונית, ראש הסוכנות היהודית ועוד... מאדריכלי מדינת ישראל וצה"ל. באופן טבעי היה לראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, מי שחתם על מגילת העצמאות והכריז על כינון המדינה. היה ראש הממשלה עד לפרישתו, ב- 1953, לקבוץ שדה-בוקר. בשנת 1955 חזר להנהגת המדינה כראש הממשלה ושר הבטחון. ב- 1963 פרש בשנית מהממשלה, על רקע "פרשת לבון". הוא הקים ב- 1965 את מפלגת רפ"י, אך זו זכתה בבחירות 1969 רק ב- 4 מנדטים. ב- 1970 התפטר מהכנסת והתיישב בשדה-בוקר.

בן יהודה

אליעזר בן-יהודה (1858 - 1922) נולד בליטא. בלשן, סופר ועורך. בזכותו הפכה העברית, שלא היתה מדוברת מאות שנים, לשפה חיה והוא כונה "מחייא הלשון העברית". היה ממקימי "ועד הלשון העברית", לימים האקדמיה ללשון העברית. חיבר והוציא את המילון העברי הגדול, מילון בן-יהודה, בו חידש מלים רבות מאד עפ"י שורשים מהתנ"ך והמשנה.

בני ברית

מסדר יהודי עולמי, הפועל למען חיזוק הסולידריות היהודית, הפצת עקרונות ההומאניות והעמקת האופי הרוחני-מוסרי של היהדות. נוסד ב- 1843 בניו-יורק.

ממשפחת עופות בסדרת דורסי היום. חי בעיקר בנופים חשופים, בתנאי אקלים מגוונים: מהטונדרה הקרה, דרך ערבות ועד למדבריות חמים. הם ציידים מהירים, ומבנה גופם והניצוי שלהם מותאמים לרדיפה אחרי טרף חי באוויר ובשטחים.

בקעת באר-שבע

בקעה בנגב הצפוני, שבמרכזה שוכנת העיר באר-שבע. הבקעה נוצרה משבר גיאולוגי והיא מכוסה בלס.

בקעת בית נטופה

בקעה בגליל התחתון, בין הרכסים יודפת לתורען. אורכה כ- 14 ק"מ ורוחבה 3 - 4 ק"מ. היא הגדולה ביותר, להוציא את בקע הירדן. בה מצוי אגם מלאכותי הקשור במפעל המים הארצי וכן סכר.

בקעת הירח

נמצאת באיזור אילת. שמה בא לה מנופיה הפראיים והציוריים, כפי שנתגלו לעיני כובשי אילת במלחמת השחרור. בתחומה עוברות שתי דרכים קדומות: דרך אל-חאג', שהיא הדרך למכה ודרך אל עזה, המובילה דרך קדש-ברנע לרפיח.

בקעת יבנאל

בקעה בגליל התחתון, פוריה מאד, מכוסה בקרקע בזלת. בה עברה הדרך הקדומה מצפון עבר הירדן לעכו (מעמק הירמוך אל מישור החוף).

בקעת יריחו

בקעה השוכנת במדבר יהודה ובה עברה דרך המקשרת בין איזור ים המלח להר חברון, הרי ירושלים ובית-אל.

בקעת סיירים

בקעת אורך בנגב הרחוק. אורכה כ- 7 ק"מ ורוחבה כ- 2.5 ק"מ. נחלי אכזב זורמים אליה ומסיעים כמויות חול גדולות. קרקעיתה חולית.

בקעת עובדה

בקעה בנגב הרחוק. אורכה כ- 13 ק"מ, רוחבה כ- 4 ק"מ. היא השלישית בגודלה בארץ, אחרי בקעת הירדן ובקעת בית-נטופה. קרקעיתה מבוותרת על-ידי חריצים.

בקעת צין

בקעה בצורת משולש באגן הניקוז התיכון של נחל צין, ממזרח להרי הנגב. לכוון מזרח היא יוצאת לעבר הערבה. גובהה 300 מ' ושטחה כ- 75 קמ"ר.

בקעת רמון

הבקעה שלרגלי מצפה רמון. זהו, בעצם, מכתש, הגדול ביותר בארץ, חיים בו בעלי-חיים מדבריים והוא מיוחד בחולות הצבעוניים, הנובעים ממחצבים שונים המצויים בו.

בר אילן

הרב מאיר ברלין - בר אילן (1880 - 1949) נולד באוקראינה. רב וסופר, עסקן ציוני ומנהיג תנועת ה"מזרחי". עלה לארץ ב- 1926. היה סגן הנשיא בקונגרסים ציוניים. התנגד בתוקף לתכנית הבריטית לחלוקת ארץ ישראל. לאחר פרסום "הספר הלבן" ב- 1939 דרש לא לשתף פעולה עם הממשל הבריטי. היה חבר "מועצת המדינה", חבר בהנהלת הקרן הקיימת ובסוכנות היהודית. על שמו - אוניברסיטת בר-אילן והמושב "בית מאיר".

ברדיצ'ב

אבא ברדיצ'ב (1918 - 1945) במלחמת העולם השניה היה בצבא הבריטי מטעם הנהגת הישוב. התנדב להיות צנחן. הצנחנים נשלחו למטרת ריגול של צבאות הברית, אך גם למען הצלת יהודים מהשואה. ברדיצ'ב צנח ביוגוסלביה, נתפס ע"י הגרמנים והוצא להורג.

ברוש

עץ זקוף ממשפחת הברושיים, בעל עלים דמויי קשקשים. בארץ יש שני זני ברושים. פריו -אצטרובלים קטנים, כדוריים. העץ משמש לנוי ויעור והוא ירוק-עד. עצי הברוש שימשו גם בהקמת המקדש (מל"א ו').

ברנר

יוסף-חיים ברנר (1881 - 1921) נולד באוקראינה. סופר עברי. אחת הדמויות המרכזיות בעליה השניה. היה ממנהיגיה הרוחניים והשפיע עליה באישיותו ובשאיפותיו. דגל בשיבה לארץ, בעבודת כפיים ובהגנה על הכבוד והחיים. עבד כפועל חקלאי בחדרה, היה מורה בגימנסיה "הרצליה", כתב סיפורים, מאמרים וביקורות על סופרים עבריים. בשנת 1921 התיישב סמוך לשכונה ערבית ביפו, שם נרצח ע"י ערבי בפרעות של ה-2 במאי 1921. על שמו - קבוץ גבעת ברנר.

ברק

אחד מאיתני הטבע, אך גם האור הנפלט מירי התותח. כפר-סבא אימצה את חיל התותחנים ועל כן מספר סימטאות נקראות בשמות הקשורים לחיל זה. (גדוד 12 בחטיבת גולני נקרא אף הוא בשם "ברק").

ברקן

קוץ ממשפחת המורכבים. עליו רחבים, בצבע ירוק-כסוף. פרחיו כדוריים, סגולים.

ברש

אשר ברש (1889 - 1952) מגדולי הסופרים העבריים, עורך ומתרגם.

בת יפתח

בתו של השופט יפתח הגלעדי (שופ' י"א), אשר נלחם בבני עמון. באחד הקרבות נשבע יפתח כי אם ינצח - הראשון שיצא לקראתו בשובו הביתה - יוקרב לאלוהים. עם שובו - והנה בתו יוצאת לקראתו בתופים ובמחולות. למרות שברון לבו - לא יכול היה יפתח לחזור בו.

בת שבע

אשת אוריה החתי, שר צבאו של דוד המלך (שמ"ב י"ב). דוד ראה אותה בהתרחצה על הגג והתאהב בה. על-כן שלח את אוריה לקרב שממנו לא חזר, ולקח לו את בת-שבע לאשה. הבן הראשון שנולד להם - מת, כעונש על מעשהו של דוד. הבן השני שנולד להם היה שלמה המלך.

גאולה

גאולת היהודים מן השעבוד והגלות ושיבתם לארץ ישראל, התקווה לגאולה

ליוותה את העם היהודי בכל שנות הגלות. "גאולה" היתה גם חברה לרכישת אדמות בארץ ישראל, לשם מכירתן ליהודים. החברה הוקמה ב-1904. חלק מבתי תל-אביב הראשונים נבנו על אדמות חברת "גאולה".

גבורי ישראל

אנשים שביצעו מעשי גבורה במסגרת שירותם הצבאי. מספר גבורים כאלה קיבלו גם את מיוחד של "גבור ישראל", אות הגבורה הגבוה ביותר בצה"ל.

גבעולים

החלק בצמח המצוי לאחר השרשים. עליו גדלים העלים, הפרחים והפירות.

גבעתי

אחת משש חטיבות השדה של צה"ל. הוקמה עוד לפני מלחמת השחרור והשתתפה בקרבות רבים במלחמה זו. נקראת על-שם מפקדה הראשון - גבעתי.

גד הנביא

נביא בתקופת דוד המלך (שמ"ב כ"ד), הוא זה אשר ציווה על דוד לקנות את גורן ארוונה היבוסי ולהקים עליו מזבח לאלוהים.

גדנ"ע

גדודי נוער - מערכת חינוך טרום צבאית להכנה לשירות בצה"ל. ראשית הגדנ"ע היתה ב-1936, בפרוץ המאורעות. אז הוקמו על ידי ה"הגנה" יחידות נוער בגילאי 14 - 17 למטרות קשר וסיוע. בשנת 1949 הופרד הגדנ"ע מהנח"ל, שנעשה חיל עצמאי והגדנ"ע הועבר למסגרת בתיה"ס התיכוניים. הגדנ"ע משלב אימון גופני עם חינוך לאומי, חינוך חברתי וחינוך לאהבת הארץ והעם.

גדעון

השופט החמישי בספר שופטים (שופ' ה' - ח'). לחם במדיינים. מפורסם בכך שלקח את צבאו ללגום מים במעיין חרוד ועפ"י צורת שתייתם - קבע מי יצא לקרב: רק המלקקים, שלוש-מאות במספר, יצאו עמו לקרב, בו ניצחו את המדיינים והחזירו את השקט לארץ.

גובר רבקה (אם הבנים)

רבקה גובר (1902 - 1981) נולדה ברוסיה. היתה הבת הראשונה שלמדה בגימנסיה סמוך לעיר מגוריה. ב-1920 נישאה למרדכי גובר והם עלו ארצה ב-1925. התיישבו ועבדו בפרדסי רחובות והיו ממקימי מושב כפר ביל"ו. עברו עליהם ועל שני בניהם, אפרים וצבי, תקופות קשות. בעת מלחמת העולם השנייה התגייסה רבקה לבריגדה היהודית. עם שובה ארצה - הם עוברים לכפר ורבורג. הבן הבכור, אפרים, התגייס ל"הגנה" ונהרג בקרב על טירת שלום, והוא בן 21. לאחר מכן - התגייס גם הבן הצעיר, צבי, ונפל שלושה חדשים אחרי אחיו בקרבות באיזור חוליקאת. רבקה ומרדכי עוברים ל"כפר אחים", הקרוי על שם ילדיהם ושמים להם למטרה להדריך עולים חדשים, שהגיעו מכל קצוות תבל. הם ממשיכים בכך שנים רבות. רבקה זכתה, על מעשיה אלה, בפרס ישראל 1976.

גולד

הרב וולף-זאב גולד (1889 - 1956) - רב ומנהיג בציונות הדתית.

גולדברג לאה

לאה גולדברג (1911 - 1970) נולדה בפרוסיה. משוררת, מספרת ומבקרת ספרות. בנעוריה היתה חברה בקבוצת הסופרים "פתח" בליטא ופירסמה את שיריה בבטאונים. ב-1935 עלתה לארץ היתה חברה בחוג הסופרים המודרניסטים. עבדה במערכות העיתונים "דבר", "על המשמר", "משמר ילדים" ו"דבר לילדים". משנת 1963 היתה ראש החוג לספרות השוואתית באוניברסיטה העברית בירושלים. כתבה שירים רבים, בעיקר ליריים. הוציאה מחזור שירים "כנגד ארבעה בנים". הצטיינה במיוחד בתרגומיה, שכללו את "מלחמה ושלום" של טולסטוי ויצירות רבות אחרות. כתבה ספרי ילדים פופולאריים, כמו: "מה עושות האיילות", "דירה להשכיר" ועוד...

גולדשטיין פרץ

פרץ גולדשטיין (1923 - 1944) היה בין הצנחנים, שהתגייסו לצבא הבריטי בעת מלחמת העולם השנייה והוטל עליהם לצנוח בארצות האויב לצרכי ריגול, אך גם כדי להציל יהודים מהשואה. גולדשטיין צנח בהונגריה, נתפס על-ידי ההונגרים (בני ברית של הגרמנים) והוצא להורג.

גולומב

אליהו גולומב (1893 - 1945) נולד בפולין. בשנת 1909 נשלח על-ידי הוריו ללמוד בגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב. ממיסדי ה"הגנה", מראשי בניה ומפקדה עד יום מותו. נחשב כ"שר הבטחון" של הישוב היהודי בארץ, עסק ברכש, בהעפלה ובהתישבות. היה 48 מראשי "אחדות העבודה" וחבר הועד

הפועל של ההסתדרות. היה מיוזמי "פלוגות השדה" בעת מאורעות 36 - 39 וממייסדי הפלמ"ח. ביתו בתל-אביב משמש ארכיון ומוזיאון של ה"הגנה" ונקרא בשם "בית אליהו".

גורדון

אהרון דוד גורדון (1856 - 1922) נולד ברוסיה. סופר והוגה דעות עברי, מנהיג ומורה של תנועת "פועלי ארץ-ישראל". מהוגי "דת העבודה" הקובעת שעבודה גופנית גורמת התעלות לאדם. שימש בפעילותו דוגמה אישית. היה אחד האנשים שהשפיעו ביותר על אנשי העליה השנייה. בקיבוצו, דגניה א', נקרא שמו על המרכז "בית גורדון" וכן נקראה על שמו תנועת "גורדוניה", שהתאחדה מאוחר יותר עם "הנוער העובד" ו"המחנות העולים".

גייסות השריון

בפברואר 1948 הוקם שירות מכוניות שריון, בפיקודו של יצחק שדה. בפברואר 1954 הוקמה מפקדת גייסות השריון. החיל החל עם טנק ההוצ'קס והגיע עד טנק המרכבה המשוכלל של ימינו. במלחמת קדש (1956) התגלה החיל במלוא יכולתו ובמלחמת יום הכפורים (1973) היה זה חיל השריון שבלם את המתקפה של מצרים וסוריה.

גיל (משעול)

משעול שבקצהו האחד מצוי אולם שמחות (גיל=שמחה) ובקצהו השני - בית אבות (גיל כרונולוגי).

גלבוע

שרשרת הרים העוטרת את עמק יזרעאל. נזכרת הרבה בתנ"ך, במיוחד בקינת דוד על יהונתן (שמ"ב א'): "הרי בגלבוע, אל טל ואל מטר עליכם ושדי תרומות..."

גלעד

שרשרת הרים ממזרח לעמק הירדן ולכנרת. בה מצוי הגבול המשולש בין ישראל, ירדן וסוריה. נזכרת בשירי רחל ובשיריה של נעמי שמר.

גלר

זאב גלר (1922 - 1982) נולד בגליציה. עלה ארצה והתיישב בכפר-סבא. במשך שנים היה מזכיר העיר, עד שבשנת 1965 נבחר לראש העיר, שימש כראש העיר כפר-סבא במשך 17 שנים. בתקופתו פרח העיר ושגשגה, קלטה עליה והתפתחה. עיקר מעייניו היו נתונים לחינוך. בזמנו קיבלה כפר-סבא שם של עיר חינוך ובעקבות זה הגיעו אליה תושבים חדשים מכל ערי הארץ. הוא נפטר מהתקף לב בעודו יושב אל שולחן עבודתו בעיריה.

חייקה גרוסמן

חייקה גרוסמן (1919 - 1996) נולדה בביאליסטוק שבפולין. לוחמת אמיצה וגיבורת המחתרת בתקופת השואה. ממנהיגות המרד בנאצים. נבחרה לראשונה לכנסת השביעית ב-1969 וכיהנה כחברת כנסת במשך 20 שנה. בת קיבוץ עברון.

גרץ

היינריך גרץ (1817 - 1891) נולד בגרמניה. הסטוריון של עם ישראל וחוקר המקרא בגרמניה. מגדולי "חכמת ישראל". ספרי ההסטוריה שלו מתארים את תולדות עם ישראל מראשיתו ועד זמנו שלו. היה מראשי המתנגדים להתבוללות. יצירתו הגדולה ביותר היא "דברי ימי ישראל" ב-11 כרכים.

דבורה הנביאה

נביאה בתקופת השופט ברק בן-אבינעם (שופ' ד'-ה'). היא נחשבת גם לשופטת, ככתוב: "...היא שפטה את ישראל..." (שופ' ד' 4). היא נהגה לשבת תחת התומר ולשפוט בין איש לרעהו. לאחר נצחונו של ברק על סיסרא מלך חצור (צפון הארץ) - היא שרה את "שירת דבורה".

דוד המלך

המלך השני בתולדות עם ישראל. נבחר ע"י אלוהים בעזרתו של שמואל הנביא. היה זה בתקופתו של המלך שאול כאשר דוד, רועה צעיר, נשלח על-ידי אביו להביא מזון לאחיו, שנלחמו בפלשתים. שם שמע דוד את דברי הרהב של גולית הפלשתי, והחליט לצאת עמו לדו-קרב. גולית היה ענק ודוד - קטון וחלוש, אך הוא ניצחו בערמה, על-ידי קליעת אבן למצחו (החלק היחיד שלא היה מוגן בגופו של גולית). שמואל הנביא הבטיח לו מלוכה ואכן, לאחר נפול שאול בקרב - הומלך דוד. הוא היה המלך שהחליט על איחוד כל השבטים על-ידי עיר בירה שלא שייכת לאף שבט. הוא כבש את ירושלים מידי היבוסים והפכה לבירתו.

דודאים

צמח רפואי ממשפחת הלועניתיים. ידוע בתנ"ך כמעורר מיני ומפיץ ריח טוב (ברא' ל" 14), כאשר רחל קונה את הדודאים שהביא ראובן לאמו לאה, תמורת "לילה" עם יעקב, ואכן, בעקבות הלילה הזה הרתה לאה וילדה את יששכר.

דוכיפת

צפור יפה, בעלת ציצית, מגיעה לארצנו בפברואר ועוזבת בספטמבר. נפוצה בצפון הארץ ובמרכזה בלבד. היא מביאה תועלת רבה לאדם, בגלל היותה אוכלת חרקים מזיקים.

דולב

סוג של עצים נשירים, הגדלים לגובה של עד 15 מ'. הוא חד-ביתי. פרחי העץ הזכרי צהובים והעץ הנקבי פורח באדום. פריו דמוי אגוזית בתוך כדור קוצני. בארץ מצויים עצי דולב שגילם מאות שנים. בחו"ל יש גם בני 2000 שנה.

דיה

דיה, או "דיה אמיתית" (שם מדעי: *Milvus*), הינה סוג עוף דורס במשפחת הנציים בעל גודל בינוני-קטן. הדיה ציפור חברותית ביותר. נצפו זוגות ויחידים, אך על פי רוב נמצאות בלהקות של 20-100 למטרות קינון ומציאת מזון וכן בשעות מנוחה על עצים. נצפו גם להקות של אלפי פריטים לצורך נדידה ובמקומות בהם נמצא מזון בשפע.

דיין משה

משה דין (1915 - 1981) נולד בקבוצת דגניה. משפחתו היתה ממייסדי מושב נהלל, בו גדל וחונך. הצטרף לפלמ"ח מראשיתו, עסק בתפקידי סיור עם צבא בעלות הברית, שפלש לסוריה. באחד הקרבות איבד את עינו השמאלית ומאז כיסה את עינו ברטייה שחורה, ששימשה סמל לדמותו. בשנת 1953 נתמנה לרמטכ"ל. ב-1958 פשט את המדים ועבר לפוליטיקה. נבחר לכנסת הרביעית ברשימת מפא"י ב-1959. כיהן כשר החקלאות ולאחר מכן - ב-1967 - כשר הבטחון. בתפקיד זה ניהל את "מלחמת ששת הימים" ואת "מלחמת יום הכפורים". לאחר שהליכוד ניצח בבחירות - ב-1974 - הוא כיהן כשר הבטחון בממשלתו של בגין.

דינור

בן-ציון דינור (1884 - 1973) - הגיע לארץ מפולין. היה איש חינוך מובהק ובין השנים 1953 - 1959 שימש כשר החינוך של מדינת ישראל.

דליה

פרח ממשפחת המורכבים, מקובל כצמח נוי מפואר. יש ששה-עשר מינים של דליות בארץ. צבעיהן רבים והם מרהיבים ביופים.

דניאל הנביא

נביא מקראי שפעל בפרס, בתקופת עזרא ונחמיה. ספרו לא נכנס לספרי נביאים והוא התשיעי בספר "כתובים", מונה 12 פרקים שרובם הגדול כתוב בשפה הארמית.

דקל

משפחה גדולה של עצים ושיחים דקלים, נפוצים בארצות טרופיות וסוב-טרופיות. לרובם גזע חזק וישר והעלים גדולים ומנוצים. חלקם (התמר, למשל) גם מניב פרי למאכל. אחרים משמשים לסיבים, חבלים ועוד...

האגוז

עץ ממשפ' האגוזיים. יש מינים רבים של אגוזים. העצים גדולים, נשירים, הפרי מצוי בתוך קליפה עצית המצופה ב"עטיפה" ירוקה. הרחוב קרוי על-שם מטע האגוזים שהיה במקום קודם לכן.

האורנים

החשובים ביותר בין עצי המחט. ירוקי-עד, ממשפ' האורניים. מצויים ביערות באיזורים הממוזגים. תופסים מקום חשוב בתעשיית העץ. בארץ מוכר במיוחד אורן ירושלים, אך מצויים גם זנים אחרים.

האחדות

אחדות פירושו - התחברות יחד של "אחדים". שיתוף מלא בדעות ובפעולות.

האילנות

שם כולל לכל העצים.

האלה

עץ או שיח דו-ביתי, ממשפחת האלתיים, עליו מורכבים וגזעו מטיף שרף. פרי האלה חמצמץ ומשמש מזון לצפורים.

האמוראים

חכמי התלמוד, שפירשו את המשנה בימי בית שני. אלה הם יוצרי התלמוד הבבלי.

האמת

אמת = ההיפך משקר. אדם דובר אמת הוא אדם שניתן לסמוך עליו ולהאמין בו.

האקליפטוס

עץ גדול ממשפ' האקליפטוסים, ירוק-עד. שרשיו ידועים בתכונת הייבוש שלהם. בתקופת העליות הראשונות, כשהארץ היתה ביצה, נטעו אלקיפטוסים בכל מקום בו נזקקו לייבוש הביצות. כיום הוא משמש לצל ולנוי.

האשכולית

עץ ממשפ' ההדרים, בעל פרי צהוב גדול, מיצי ומריר. אחד ההדרים המצויים ביותר בפרדסי הארץ. משמש למאכל, לתעשיית המזון ולמיצים.

האשל

שיח או עץ בעל עלים דקים ועדינים, ממשפ' האשלים. גדל בעיקר בדרום ובנגב. שרשיו מעמיקים לחדור לאדמה ולכן אינו זקוק להרבה מים. מוזכר בתנ"ך כעץ שנטע אברהם אבינו בבואו לבאר-שבע (ברא' כ"א 33).

האתרוג

עץ ממשפ' ההדרים, פריו מוארך ובעל פיטם והוא משמש כאחד מארבעת המינים של חג הסוכות (ויקר' כ"ג 40). זהו ה"מין" שיש בו טעם ויש בו ריח.

הבנים

מוקדש לבני כפר-סבא שנתנו נפשם במערכות ישראל תוך מילוי תפקידם ב"השומר", ב"הגנה", ב"פלמ"ח", ב"אצ"ל", ב"לח"י" ובצבא ההגנה לישראל.

הבריגדה

הבריגדה היהודית, שפעלה בתקופת מלחמת העולם השנייה. היו אלה צעירים יהודים מהארץ, שהתגייסו לצבא הבריטי במטרה ללחום באויב הנאצי. לקראת תום המלחמה הם הצילו יהודים רבים והעלו אותם ארצה.

הגביש

גוף מוצק שחלקיקי החומר שלו ערוכים על-פי סדר, לפי שיטה מסוימת.

הגבורות

גבורות = גיל מבוגר, שמונים ומעלה. הרחוב מוקדש לקשישי כפר-סבא. בקצהו האחד מצוי בית-אבות "המבריא" ובקצהו האחר - בית אבות "גיל-פז".

הגדוד העברי

אחת מיחידות המתנדבים היהודיים ששירתו בצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה. בין היוזמים להקמת הגדוד העברי היו זאב ז'בוטינסקי, בן-גוריון, טרומפלדור, ויצמן, רוטנברג ובן-צבי. עם תום המלחמה - הם חזרו לארץ ועסקו בהגנת הישוב מפני פורעים ערבים. חלקם הקימו את מושב אביחיל.

הגולן

החבל המערבי של הבשן בצפון עבר הירדן המזרחי. היה בידי הסורים ונכבש על-ידי ישראל במלחמת ששת הימים 1967. מאז הוקמו בגולן ישובים יהודיים שבמרכזם העיר קצרין. הגובה הממוצע בגולן הוא 1000 מ' ויש בו שרידים של הרי געש.

הגליל

החלק הצפוני של ישראל, המתחלק לגליל תחתון וגליל עליון, כשמפרידה ביניהם בקעת בית הכרם. בראשית המאה ה-20 הוקמו בגליל התחתון מושבות הברון יבנאל, סג'רה וכפר-תבור. בגליל העליון הוקמה עוד קודם-לכן המושבה ראש-פינה. עפ"י הסכם סייקס-פיקו בין אנגליה לצרפת, לאחר מלחמת העולם הראשונה, עמד הגליל להיות תחת שלטון צרפת (כמו לבנון), אך בזכות הגנתם של טרומפלדור וחבריו על תל-חי - נותר הגליל תחת שליטה בריטית, כמו כל ארץ ישראל.

הגפן

צמח מטפס בעל קנוקנות וגבעול מעוצה, המצמיח אשכולות של ענבים. הגפן היא אחת משבעת המינים בהם נתברכה ארצנו (דב' ח' 8). הענבים משמשים למאכל ולתעשיית היין. בארץ מגדלים מספר זנים של ענבים וכן מצויים כאן מספר רב של יקבים, המפיקים יינות משובחים.

הגר"א

הגאון רבנו אליהו - (1720 - 1794) נולד בוילנה. ידוע גם בשם "הגאון מוילנה". היה גדול חכמי התורה במאה ה-18 ונודע בהתנגדותו לחסידות.

הדר

הדר = יופי, חן. וכן הוא משמש שם כולל לעצים ממשפחת ההדרים: תפוז, לימון, אשכולית וכדומה. יחד הם נקראים "פרי הדר".

הדרור

דרור = חופש, וכן תנועה של ציונים סוציאליסטים לחינוך לערכים לאומיים, לתרבות ישראל ולהגשמה אישית חלוצית. התנועה הוקמה לראשונה ברוסיה לפני מלחמת העולם הראשונה וכיום היא פעילה בדרום אמריקה. קבוץ כיסופים בנגב הוקם על-ידי חברי תנועת "דרור" מדרום אמריקה.

ההגנה

צבא המדינה שבדרך, שפעל במחתרת, נקרא בשם "הגנה". מפקדיו היו כפופים למרות ההנהגה הלאומית הנבחרת. ה"הגנה" נוסדה ב-1920. אלפים מחבריה גויסו למלחמה בנאצים. תנועה זו הפעילה את "עליה ב" ואת "הבריחה" של הפליטים היהודים מאירופה. בחצי השנה הראשונה של מלחמת השחרור לחמה ה"הגנה" בחירוף נפש, עד הקמת צה"ל (שם הכולל בתוכו את ה"הגנה").

ההסתדרות

ההסתדרות הכללית של העובדים בישראל היא ארגון ארצי של העובדים לקידום ענייניהם המקצועיים והכלכליים. הארגון הוקם ב-1920. בראשיתו מנה כ-2000 חברים והמזכ"ל הראשון היה דוד בן-גוריון. ההסתדרות עוסקת בענייני העובדים המאורגנים בה וכוחה הוא בגודלה. כחלק מן ההסתדרות קיים ארגון נעמ"ת, המטפל בעניינים הספציפיים של החברות, כמו מעונות-יום לילדים, הגנה מפני פיטורים בעת הריון וכדומה.

ההשכלה

תנועה רוחנית חברתית במאות ה-18 וה-19. דגלה בהשכלה חילונית ואמנסיפציה. תנועת ההשכלה היתה בינלאומית והפלג העברי שבה דגל גם בהחיאת הלשון העברית.

הוז דב

דב הוז (1894 - 1941) נולד ברוסיה הלבנה. עלה לארץ בנעוריו ולמד בגימנסיה "הרצליה". התנדב לצבא העות'ומני כדי להגן על הישוב בארץ. למד באוניברסיטאות וינה ולונדון. היה ממקימי "אחדות העבודה", ההסתדרות ו"סולל-בונה". ב-1925 היה חבר מועצת העיר תל-אביב וסגן ראש העיר. היה מאישיה החשובים של ה"הגנה" - עסק בפיתוח הטייס העברי ובהקמת היחידות העבריות בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. נהרג בתאונת דרכים עם אשתו רבקה וגיסתו תרצה. על שמם - קיבוץ דורות.

הושע

נביא בימי עוזיהו, יותם, אחז וחזקיהו מלכי יהודה. נבואותיו אסופות בספר מקראי, הראשון ב"תרי-עשר".

הזית

סוג ממשפחת הזיתיים, המונה כ-20 מינים. בארץ מצויים מספר זנים. פריו קטן ומריר והעץ ירוק-עד. נמנה על שבעת המינים שנתברכה בהם ארצנו. משמש למאכל, אך בעיקר בתעשיית השמן.

הזמר

פזמון, שיר, ניגון.

החורשה

מקום שגדלים בו שיחים ועצים. במקרה שלנו - הרחוב קרוי על שם חורשת האקליפטוסים שהיתה במקום.

החושן

החושן היה מעין אפודה שלבש הכהן הגדול בעת עבודת הקודש (שמ' ל"ט 8 - 16). הוא היה משובץ ב- 12 אבנים טובות, כמספר שבטי ישראל: אודם, פטדה, ברקת, נופך, ספיר, יהלום, לשם, שבו, אחלמה, תרשיש, שוהם, ישפה.

החיים

סמטה על שם כל החי הקים.

החי"ל

חטיבה יהודית לוחמת. במסגרת הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה, פעלה החטיבה, שנקראה גם "הבריגדה". הוקמה ב- 1944 לאחר משא ומתן ממושך בין נציגי הסוכנות לבין השלטונות הבריטיים. מילאה תפקיד חשוב בארגון הבריחה וההעפלה לאחר המלחמה: פורקה ב- 1946.

החי"ש

חילות השדה. בתקופת מלחמת השחרור פעלו פלוגות החי"ש באיזור כפר-סבא ורבים מבני המקום שירתו בהן.

החן

משעול החן = יופי, נוי. ח"ן הוא גם שם חיל הנשים בצה"ל.

החרוב

עץ פרי ירוק-עד ממשפ' הקטניות. נפוץ בצמחיית החורש בארצנו. פריו דבשי ופרשנים רבים סבורים כי הוא ה"דבש" שבין שבעת המינים בהם נתברכה ארצנו (דב' ח' 8).

החרושת

רחוב המצוי באיזור התעשייה וקרוי כך ע"ש בתי החרושת שבו.

החרמון

רכס ההרים הצפוני, המבדיל בין ישראל ללבנון ולסוריה. מפאת גובהו ומיקומו - הוא מושלג בעונת החורף ומשמש לספורט הסקי. זהו רכס ההרים הגבוה ביותר בישראל.

הטחנה

הרחוב מצוי במקום בו עמדה טחנת הקמח הגדולה של כפר-סבא, ליד הכביש המוביל להוד השרון. על-שם הטחנה הזו - קרוי הרחוב.

הטייסים

לכבודם של טייסי חיל האויר הישראלי, השומרים ומגינים על ארצנו בדרך מאד מיוחדת, דרך האויר.

הידיד

בתקופת השלטון הבריטי בארץ פעל כאן מפקד בריטי בשם צ'רלס אורד וינגייט (1903 - 1944). הוא היה ידיד הציונות והקים את פלוגות השדה (הפו"ש) של ההגנה. בארץ כינו אותו בשם "הידיד". הוא נהרג במלחמת העולם השנייה.

הידידות

ידידות = חברות, רעות.

היוצרים

רחוב המצוי באיזור התעשייה. יוצרים = בוראים, עושים משהו חדש.

היסמין

צמח ממשפחת הזיתיים. פרחיו ידועים בריחם המשובח ומשמשים בתעשיית הבשמים. פרחיו הם בצבע לבן, אך פרחי הבר שלו הנם צהובים.

הירדן

הנהר הארוך ביותר בישראל, העובר לאורכה ומפריד בינה לבין ירדן. מקורותיו הם החצבני, הדן והבניאס והוא קרוי ירדן על-שם ירידתו המתונה מן הגליל ועד הערבה. הוא מתחיל בגובה של 2814 מ' ומסתיים ב- 396 - , וכל זאת לאורך של כ- 330 ק"מ של פיתולים (קו אוירי ישר מראה 140 ק"מ).

הכובשים

כובשי האדמה העברית בארץ, אשר קנוה בכסף מלא מידי הערבים ועיבדו אותה והכשירוה לחקלאות.

הכר

לכבודה של הכר המצויה בסופו של הרחוב.

הכלנית

אחד הפרחים היפים הצומחים בר בארץ, ממשפ' הנוריתיים. לרוב פרחי הכלנית הם אדומים, אך יש גם סגולים, ורודים ולבנים. הכלניות צומחות מפקעות, אשר בסוף העונה נשארות בקרקע ופורחות שנית בחורף הבא.

הכנסת

שמו הרשמי של בית המחוקקים הישראלי, שנחנך בט"ו בשבט תש"ט. הוא קרוי כך על-שם המוסד הדתי החשוב ביותר בארץ בתקופת בית שני. הכנסת נמצאת בירושלים והיא כוללת 120 חברים הנבחרים מדי ארבע שנים.

הכרם

לזכרו של כרם הענבים שהיה במקום לפני סלילתו לרחוב.

הכרמל

רכס הרים לחוף הים התיכון, בין בנימינה לחיפה. ידוע באוצרות הטבע שלו: חורשות, עצים מיוחדים ופרחים וכן בעלי-חיים. מצויות בו מערות של האדם הקדמון. נזכר רבות במקרא (ירמ' מ"ו 18 ועוד...)

הל"ה

35 חברי ה"הגנה" מירושלים יצאו ב- 15 בינואר 1948 להביא אספקה ותחמושת לישובי גוש עציון, שהיו במצור. מפקדם היה דני מס. רועה ערבי זקן פגש בהם. הם ריחמו עליו, אך הוא הודיע על נוכחותם לכוחות האויב. שש התקפות עליהם נהדפו, אך בשביעית הם נפלו כולם ונהרגו. הם נקברו בהר הרצל. על שמם - קבוץ "נתיב הל"ה".

הלימון

אחד ממיני פרי ההדר. פרי הלימון חמוץ וקליפתו מכילה חומצת-לימון. העץ, כמו כל ההדרים, ירוק-עד.

הלפיד

לפיד = אבוקה, קופסה הקשורה למוט, מלאה בחומר דליק אשר בעת שמציתים אותו - יוצר להבת-אש.

המגשימים

הרחוב קרוי לכבודם של מגשימי חזון יישוב הארץ ויישוב כפר-סבא.

המוביל

מוביל המים הארצי, העובר לאורך הארץ מהכנרת ועד הנגב, עובר גם ליד כפר-סבא. הרחוב הצמוד למוביל - נקרא על שם המוביל הארצי.

המחתרות

מחתרות הנן תנועות מרי לאומיות נגד שלטון קיים. בשנת 1920 הוקמה בארץ המחתרת הראשונה והגדולה שביניהן, ה"הגנה". לאחר מכן, התעורר ויכוח על מהות המחתרת בין ה"הגנה" לבין הרויזיוניסטים, שדרשו תגובה חריפה יותר נגד הבריטים, ואז הוקמה המחתרת השניה, ה"אצ"ל". מאוחר יותר הוקמה גם ה"לח"י", שהיתה קיצונית יותר.

המייסדים

רחוב זה קרוי על שמם ולזכרם של כל אותם ראשונים ומייסדים, שהקימו את כפר-סבא בשנת 1903 ולאחריה.

המלכים

רחוב זה קרוי על שמם של כל מלכי ישראל ויהודה המקראיים.

המסגר

הרחוב מצוי באיזור התעשייה והוא על-שם המסגרות וחרשי המתכת שבאיזור.

המעלות

על שום צורתו הטופוגראפית של רחוב זה, המצוי בשיפוע.

המעפילים

בימי השלטון הבריטי בארץ, כל יהודי שעלה מן הגולה באופן בלתי לגאלי נקרא "מעפיל". הם היו מגיעים בספינות רעועות בחשכת הלילה, הורדו אל החוף על ידי חברי ה"הגנה" ומייד פוזרו בין ישובי האיזור, להסתירם מעיני הבריטים. לכבודם נקרא הרחוב בשמו.

המפלס

גרעין של נוער ציוני שעשה הכשרתו בכפר-סבא. לימים הקימו חבריו את קיבוץ אושא. במקום בו היו הצריפים שלהם - מצוי כיום הרחוב.

הנביאים

לזכרם של כל נביאי ישראל ויהודה בתקופת המקרא.

הנגב

האיזור הדרומי של ישראל. צורתו - כמשולש. ניזכר בספר שופ' א' 15 וגם בברא' י"ג 14. השם "נגב" בא מניגוב = יובש. ואמנם האקלים בנגב הוא מדברי: יבש, חם ברוב ימות השנה, מעוט-גשמים. בירת הנגב היא באר-שבע וקיימות בו עוד מספר ערים: ערד, דימונה וירוחם וכן מעט קיבוצים ומושבים.

הנגר

רחוב באיזור התעשייה, קרוי על שם הנגרות שבאיזור.

הנפח

רחוב באיזור התעשייה, קרוי על-שם המסגרות וחרשי המתכת שבאיזור.

הס

משה הס (1812 - 1875) נולד בבון שבגרמניה. הוגה דעות יהודי ועסקן פוליטי. התחנך ברוח המסורת, אך גילה עניין גם במדעי הטבע, הפילוסופיה ובמדעי החברה. מאבות הסוציאליזם וחוקר היהדות. ספרו הידוע הוא "רומא וירושלים", בו תכנן את הציונות המדינית כחזון לשיבת ציון. על-שמו - מושב כפר-הס.

הסדנא

רחוב באיזור התעשייה, קרוי על שם הסדנאות שבאיזור.

הסובלנות

סובלנות = אורך-רוח. היכולת להתמיד זמן מה עד לתוצאות הרצויות.

הסנהדרין

המוסד הדתי, המשפט והמדיני העליון בארץ ישראל בתקופת שלטון רומי. מושבה היה בהר הבית ואחר-כך ביבנה ובטבריה.

העבודה

לכבוד ערך העבודה, שהיה מקובל על החלוצים בימי העליה הראשונה והשניה. הם שרו: "העבודה היא חיינו, מכל צרה תצילנו".

העגורים

צפורי נוד גדולות ויפות, השוהות במשך הקיץ ברוסיה ומגיעות לאיזורנו בתקופת הסתו, בדרכן לחרוף במצרים.

העוגן

עוגן הוא מעצור האניה. הרחוב מצוי במקום בו ישבה ההכשרה שהקימה, מאוחר יותר את קבוץ העוגן. במקום זה שוכנת כיום שכונת חיל הים.

העמק

על שמו של עמק יזרעאל, הגדול בעמקי הארץ, אשר שימש ערש להתישבות העובדת.

העצמאות

על שם עצמאות עם ישראל בארצו. יום העצמאות נקבע לתאריך ה' באייר תש"ח (14.5.1948), היום בו עזבו אחרוני הבריטים את הארץ ודוד בן-גוריון הכריז על הקמת המדינה העברית ב"מועצת העם".

הפועל

אגודת ספורט השייכת להסתדרות ופועלת תחת חסותה. בזמנו היתה זו האגודה הגדולה במדינה. ל"הפועל" מסונפים כל ענפי הספורט הקימים.

הפועל הצעיר

מפלגת פועלים בארץ-ישראל, שנוסדה ב-1905. בשנת 1930 התמזגה מפלגה זו, יחד עם "אחדות העבודה", ל"מפלגת פועלי ארץ ישראל", מפא"י.

הפורצים

הגדוד הרביעי של הפלמ"ח, מגדודי חטיבת "הראל".

הפרדס

בעת הקמת כפר-סבא נטעו בה פרדסים רבים, שהדיפו ריח בעונת הפריחה שלהם. הרחוב קרוי על-שם הפרדס הגדול שהיה שם קודם לכן.

הפרחים

הפרחים הם האיבר בגוף הצמח ממנו מתפתחים הזרעים. הפרחים הם החלק היפה ביותר בצמח, בעלי צבעים רבים ושונים ורובם מפיצים ריחות נעימים.

הפרסה

על שום צורתו המיוחדת של הרחוב, כחצי עיגול, הדומה לפרסה.

הצבר

הצבר הוא צמח קוצני בשרני, ממשפחת הקקטוסים, בעל פירות מתוקים ועסיסיים המכוסים קוצים.

הצברים

ילידי הארץ הראשונים הושוו לפרי הצבר, מפני שהצבר היה הצמח האופייני לארץ ישראל. הם נקראו בשם הכולל "צברים" ונאמר עליהם שהם "חמודים ועוקצניים" - כמו הפרי המתוק של הצבר.

הצדק

ברחוב זה מצוי בית המשפט והוא נקרא על-שם משפטי הצדק הנפסקים בבית המשפט הזה.

הצומת

על שם צומת הדרכים המצוי במקום זה.

הצנחנים

לזכר הצנחנים היהודים, שפעלו מאחורי קווי האויב הנאצי במלחמת העולם השנייה, להצלת שארית הפליטה.

הקלע

מדובר בקלע של פגז תותח. הרחוב צמוד לרחוב התותחנים, שהוא החיל המאומץ של כפר-סבא.

הקשת

קשת היא צורה הנדסית. השם ניתן לרחוב על שום צורתו המיוחדת.

הר אדום

חלק מהרי אדום השוכנים בדרום ממלכת ירדן. ההרים הללו בנויים גרניט והם חלק מהמסוב הערבי-נובי. גובהם מעל 1500 מ'.

הר אדיר

הר בגליל העליון המרכזי, ממערב לקבוץ סאסא, 1006 מ' מעל פני הים. ההר מכוסה חורש.

הר בוקר

הר בנגב. גובהו 643 מ' מעל פני הים. הוא חלק מרכס בוקר, שהוא רכס מבותר מאד בצפון-מערב הרי הנגב.

הר גרזים

בהרי שומרון. גובהו 881 מ' מעל פני הים. עפ"י המקרא הוא הר הברכה (דב' י"א 29). זהו הר קדוש לשומרונים, המעלים שם מדי שנה את זבח הפסח. למרגלותיו הצפוניות משתרעת העיר שכם. נקרא בערבית ג'בל א-טור.

הר חזון

בצפון הגליל התחתון, מנוקז על-ידי נחל צלמון. גובהו 584 מ' מעל פני הים ובמורדותיו כרם זיתים.

הר חריף

הר על גבול סיני, מורדותיו המערביים מצויים בסיני. גובהו המכסימלי בצפון-מזרח הוא 966 מ' מעל פני הים.

הר כמון

הר ברכס הצפוני של הגליל התחתון. זהו גוש הררי גדול ומורם (הורסט). במקום הגבוה ביותר גובהו 593 מ' מעל פני הים.

הר כנען

הר בגליל העליון, צפונית לצפת. גובהו 936 מ' מעל פני הים.

הר כרכום

הר בנגב הדרומי, 5 ק"מ דרומית-מזרחית להר שגיא, ליד גבול סיני. גובהו 796 מ' מעל פני הים.

הר מירון

הר בגליל העליון, צפונית-מערבית לצפת. הוא הגבוה בהרי ישראל, גובהו 1208 מ' מעל פני הים. בו מצוי קברו של רבי שמעון בר-יוחאי ומדי שנה, בל"ג בעומר, חוגגים בו את הילולת רבי שמעון בר-יוחאי.

הר נבו (הוחלף בהר נחום בכפוף להחלטת מועצה)

הר נבו (ערבית جبل نيبو) הוא הר השוכן במערב ירדן, כ-7 ק"מ מערבית לעיר מידבא. פסגתו של הר נבו נישאת לגובה של 817 מטר מעל פני הים. הנוף מפסגת ההר משקיף על ארץ ישראל, ים המלח והחלק הדרומי על נהר הירדן. לרוב ניתן לראות את יריחו מפסגת ההר ובימים בהירים גם את ירושלים ואת בית לחם.

ויעל מִשָּׁה מְעַרְבֵת מוֹאֵב, אֶל-הַר נָבו, רֹאשׁ הַפְּסָגָה, אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ; וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגְּלָעָד, עַד-דָּן. וְאֵת, כָּל-נִפְתָּלִי, וְאֵת-אָרֶץ אַפְרַיִם, וּמְנַשֶּׁה; וְאֵת כָּל-אָרֶץ יְהוּדָה, עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן. וְאֵת-הַנֶּגֶב, וְאֵת-הַכֶּפֶר בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים-- עַד-צֶעַר. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו, זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר, לְזֶרַעְךָ, אֶתְנַנָּה; הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ, וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר. וַיָּמַת שָׁם מִשָּׁה עֶבֶד-יְהוָה, בְּאָרֶץ מוֹאֵב--עַל-פִּי יְהוָה.

הר עצמון

הר בגליל התחתון, ברכס הרי יטבת. גובהו המכסימלי - 548 מ' מעל פני הים.

הר צין

הר בנגב, ליד שדה-בוקר, משקיף על בקעת צין. גובהו 628 מ' מעל פני הים.

הר רביד

הר בגליל המזרחי, כ-15 ק"מ מזרחית לכרמיאל. עליו הוקם קבוץ רביד בשנת 1994.

הר רותם

הר מדרום לדימונה, ליד ממשית. גובהו 538 מ' מעל פני הים.

הר שוקף

הר ברכס הכרמל, פסגה המתנשאת למעלה מ-300 מ' מעל פני הים, במרחק 2 - 3 ק"מ מדלית-אל-כרמל.

הר תבור

הר בגליל התחתון הדרומי, מדרום-מזרח להרי נצרת. גובהו 588 מ' מעל פני הים. נזכר בתנ"ך פעמים רבות. על פסגתו שני מנזרים: אחד קתולי- פרנציסקני ואחד יווני-אורתודוקסי.

הראל

החטיבה השביעית של הפלמ"ח במלחמת השחרור, פעלה באיזור ירושלים ובדרכים שבין העיר לשפלה. לאחר מלחמת העצמאות הוקם קיבוץ בשם זה בדרך לירושלים.

הראשונים

לכבודם של ראשוני המתיישבים בכפר-סבא, ב- 1903 ומעט לאחר מכן.

הרב עמיאל

משה-אביגדור עמיאל (1892 - 1945). ממנהיגי הציונות הדתית. בשנת 1936 נבחר לרבה הראשי של העיר תל-אביב.

הרב קוק

אברהם-יצחק הכהן קוק (1865 - 1935). נולד בלטביה. רב והוגה דעות. רבה הראשי של ארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי. למד בישיבת וולוז'ין ועלה לארץ ב- 1904. נודע בהטפותיו ליישוב הארץ. כתב מאמרים וספרים רבים, המבטאים את הצורך למצוא מיזוג בין המסורת לעולם המודרני.

הרב שמחה אסף

שמחה אוסובסקי (1889 - 1953) - רב, משפטן וחוקר תולדות היהודים. היה שופט בבית המשפט העליון.

הרדוף

צמח נוי ירוק-עד הגדל ליד הנחלים, לעתים הוא מגיע לגובה של עץ. לרוב - שיח. פרחיו לבנים או ורודים והשרף הנוזל ממנו מכיל רעל.

הרימון

עץ פרי קטן, משבעת המינים בהם נתברכה ארצנו. פריו מכיל גרגרים עסיסיים ומתוקים.

הרמה

הרחוב קרוי כך על שום ששם ישבה ההכשרה שהקימה לאחר מכן את קיבוץ רמת הכובש, צפונית לכפר-סבא.

הרצל

בנימין זאב הרצל (1860 - 1904). נולד בבודפשט שבהונגריה. אבי הציונות המודרנית. הוגה רעיון המדינה היהודית וחוצה הקמתה. יסד את הקונגרסים היהודיים ואת ההסתדרות הציונית. כתב את הספר "אלט-נוי לנד". ביקש בצוואתו להיקבר ליד אביו בווינה, עד שתוקם מדינת היהודים. בשנת 1949 הועלו עצמותיו והוא נטמן בהר הרצל בירושלים.

הרעות

רעות = ידידות, חברות.

הרצפלד

אברהם הרצפלד (1888 - 1973): מראשי תנועת העבודה, פעיל מרכזי ביישוב הארץ. הקים את המרכז החקלאי בעיקר למטרות יישוב הארץ בתקופת טרום-מדינה. היה חבר כנסת בשנים 1949 - 1959.

הרשף

הניצוץ היוצא מקנה התותח לאחר יריית הפגז. רחוב זה מצוי ליד רחוב התותחנים (כמו רחוב הקלע), שהוא החיל המאומץ על-ידי העיר כפר-סבא.

השומר

ארגון הגנה יהודי שנוסד בגליל בשנת 1909. עיקר תפקידיו - שמירה על הישובים היהודיים ומלחמה למען עבודה עברית. סיסמתו היתה: "בדם ואש יהודה נפלה, בדם ואש יהודה תקום" (מתוך שירו של יעקב כהן). "השומר" יסד את הישובים תל-עדשים, תל-חי וכפר גלעדי. ממייסדיו: יצחק בן-צבי, ישראל שוחט וישראל גלעדי. בשנת 1920, כשהוקמה ה"הגנה" התפרק "השומר" וחבריו הצטרפו ל"הגנה".

השופטים

הספר השני בספרי "נביאים ראשונים". היו אלה מנהיגיו הצבאיים של שבטי ישראל בראשית התיישבותו בכנען, עד תקופת המלוכה.

השחר

דמדומי בוקר, מסמל את ראשית היום ואת התקווה שלאחר החושך. בשנת 1868 נוסד עתון בשם זה בווינה. העתון נכתב בעברית ונערך על ידי הסופר פרץ סמולנסקין. הוא הטיף לשיבת ציון וליישובה של ארץ ישראל. העתון נסגר בשנת 1884.

השילוני

אחיה השילוני, נביא בימי ירבעם בן נבט בישראל (מל"א י"א - י"ז).

השיר

הזמר, הנעימה. יצירה מילולית-מוזיקאלית. שיר יכול להיות גם ללא מנגינה, כיצירה של משורר.

השלום

שלווה, מנוחה, שקט, ההיפך ממצב של מלחמה.

השמחה

גיל, רננה. הרחוב נקרא כך לזכרו של שמחה הולצברג, אבי הפצועים.

השפלה

איזור בארץ, ממערב לו - הים התיכון. ממזרח - רכס ההרים. מצפון - השרון.

השקדים

עצי פרי ממשפ' הורדניים. גדלים בארץ בעיקר במדרונות ההרים. פריחתו היפה של השקד מבשרת את בוא האביב (ט"ו בשבט). פירותיו מצויים בקליפה, המכוסה אף היא בקליפה ירוקה.

השקמה

עץ ממשפחת התותיים הנמנה עם הסוג פיקוס. ירוק-עד. גדל בכל הארץ, אך בעיקר בשפלת החוף ובנגב.

השרון

חבל ארץ במרכז מישור החוף ובלבו - כפר-סבא. משתרע לאורך החוף מן הירקון ועד הכרמל. יש הטוענים כי שמו בא לו כי הוא "שרוי במים". אחרים אומרים ש"שרון" בבבלית פירושו "יער עבות".

התאנה

עץ נשיר ממשפחת התותיים. משבעת המינים בהם נתברכה ארצנו. בתקופת המקרא נחשב לעץ פרי חשוב והוא מוזכר רבות בתנ"ך.

התותחנים

אחד מחילות צה"ל. תותחים הגיעו לארץ לקראת סוף מלחמת השחרור. אז גם הוקם החיל. כפר-סבא אימצה את חיל התותחנים והיא מטפחת אותו באהבה.

התחיה

"תחית ישראל", האגודה הציונית הראשונה בארץ נוסדה ב-1882 על ידי אליעזר בן-יהודה ויחיאל מיכל פינס. מטרתה היו ריכוז אדמות הארץ בידי עם ישראל, תרבות עברית ולשון עברית.

התמר

עץ ממשפחת הדקליים, בעל פירות מתוקים ודבשיים. נזכר הרבה במקרא (דבורה תחת התומר וכו'...). נחשב ל"דקל" שבין שבעת המינים בהם נתברכה ארצנו. התמר הוא גם אחד מארבעת המינים של חג הסוכות, שכן לבו של התמר הוא הלולב.

התנאים

חכמי המשנה, התוספתא והברייתא. דבריהם מובאים בששה סדרי משנה ובגמרא. תנא = בארמית: למד, שן. פעלו בסנהדרין שישיבה ביבנה, באושא, בצפורי ובטבריה וכן בבתי מדרש נפרדים בבני-ברק, בלוד ובערים אחרות.

התע"ש

רחוב באיזור התעשייה בו מרוכזים מפעלי תעשייה. התע"ש הנו ראשי תיבות של "תעשייה צבאית", תאגיד שיעודו לפתח ולייצר אמצעי לחימה לצה"ל ולזרועות הבטחון.

התפוז

עץ ופרי ממשפחת ההדרים. פרדסי תפוזים היו נפוצים מאד בשרון בתקופת העליה השנייה ואחריה, ובעיקר בכפר-סבא.

וולך יונה

יונה וולך (1944 - 1985) נולדה בארץ. מהמשוררות הצעירות של ישראל. שירה שנויים במחלוקת עקב שימוש בביטויים בוטים במיוחד. נפטרה לאחר מחלה קשה.

וייצמן

חיים וייצמן (1874 - 1952). נולד ברוסיה הלבנה. בן למשפחה מרובת ילדים. היה ממתנגדי "תכנית אוגנדה" שהציעה הממשלה הבריטית לד"ר הרצל. היה הנשיא הרביעי של ההסתדרות הציונית. לאחר קום המדינה נבחר לנשיא הראשון של ישראל וכיהן בתפקידו זה עד מותו. הקים את "מכון זיו" ברחובות, מכון שלאחר מותו הורחב ונקרא על שמו. נקבר ברחובות, ליד ביתו.

ויתקין

יוסף ויתקין (1876 - 1912). מנהיג ציוני, אביה הרוחני של העליה השניה, ממנהיגי "הפועל הצעיר". על שמו - המושב "כפר ויתקין" בעמק חפר.

ז'בוטינסקי

זאב ז'בוטינסקי (1880 - 1940). נולד באודיסה, אוקראינה. מנהיג ציוני, סופר ונואם מפורסם. ממקימי "הגדוד העברי" במלחמת העולם הראשונה. בשנת 1921 נבחר להנהלה הציונית העולמית, אך ב-1923 פרש ממנה בגלל חילוקי דעות עם ד"ר חיים וייצמן וייסד את התנועה הרויזיוניסטית וכעבור זמן מה - את תנועת בית"ר (ברית יוסף טרומפלדור). היה מצביא באצ"ל (ארגון צבאי לאומי) שפרש מן ה"הגנה" ופעל כמחתרת נגד השלטון הבריטי בארץ. בשנת 1964 הועלו עצמותיו לארץ. הוא נחשב כמורה-דרכה של תנועת החירות.

זכריה

זכריה בן ברכיה בן עדו. נביא בימי דריוש מלך פרס. דבריו מצויים ב"ספר זכריה", בתרי-עשר.

זלדה

זלדה שניאורסון (1914 - 1985). מגדולי משוררות ישראל. בין השאר - היתה גם ציירת.

זמנהוף

אליעזר לודוויג זמנהוף (1859 - 1917). רופא ובלשן בפולין. מראשוני "חובבי ציון". נודע בעיקר בזכות המצאתו המיוחדת - שפה בינלאומית בשם אספרנטו.

זמיר

נקרא על שם ציפור שיר קטנה בעבר היה הסוג שיך למשפחת הקיכליים, חוקרי טבע שמרניים עדיין מקטלגים את הסוג במשפחה זו. הזמיר עובר בארץ בדרכו דרומה בסתיו ובדרכו חזרה באביב. שירת הזמיר הזכר ערבה מאוד לאוזן. הוא מרבה לשיר בערבים ובלילות בעת שהנקבה דוגרת על הביצים. הזמיר נזכר בתנ"ך: "הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו" (שיר השירים ב, יב) זמיר (שם מדעי: *Luscinia*), סוג עוף ממשפחת החטפיתיים שבסדרת ציפורי שיר.

חב"ד

חכמה, בינה, דעת. זהו זרם מיוחד בתנועת החסידות, שדגל בשלושת הערכים הללו ועד היום הולך לאורם.

חבצלת השרון

פרח בר ממשפחת הנרקיסיים. גדל ליד החוף. מופיע בתנ"ך, במיוחד בשיר השירים (שיה"ש ב' 1).

חבקוק

נביא בתקופת המקרא. דבריו נאספו בשלושה פרקים בספר "חבקוק", המצוי בתרי-עשר.

חברון

עיר במרומי הרי יהודה. מעריה הקדושות של ארץ-ישראל, כי בה, במערת המכפלה אשר נקנתה על-ידי אברהם אבינו מעפרון החתי - קבורים אבותינו אברהם, יצחק ויעקב ואמותינו שרה, רבקה ולאה.

חגי

נביא בימי דריוש מלך פרס, שניבא לזרובבל בן שאלתיאל. דבריו נאספו בשני פרקים בספר "חגי" בתרי-עשר.

חובבי ציון

תנועה שהוקמה ברוסיה בשנת 1883, במטרה לסייע לתחיתו הלאומית של עם ישראל ושיבתו לארצו. התנועה קנתה אדמות מידי הערבים בארץ, במטרה ליישב בה יהודים.

חוחית

צפור קטנה, המקננת בעיקר בין קוצים.

חולדה

נביאה בימי המלך יאשיהו מלך יהודה. נזכרת במל"ב פרק כ"ב.

חומה ומגדל

בימי מאורעות 1936 - 1939 הוקם סוג מיוחד של ישובים, שהועמדו על מכונם בין-לילה, כדי ללכת עם החוק הבריטי שאמר כי אין להרוס ישוב שיש בו כבר חומה ומגדל.

חורגין

פנחס-מיכאל חורגין (1893 - 1957). חוקר ומחנך. מייסד אוניברסיטת בר-אילן ונשיאה.

חטיבת אלכסנדרוני

אחת משש החטיבות שהוקמו בתחילת מלחמת העצמאות (1948). שמה ניתן לה על שום קרבתה לנחל אלכסנדר. חטיבה זו לחמה באיזור כפר-סבא הערבית ורבים מבני העיר היו מלוחמיה. היא פורקה לאחר מלחמת ששת הימים.

חטיבת גבעתי

אחת משש החטיבות שהוקמו בראשית מלחמת העצמאות. פעלה בעיקר בדרום הארץ. נודעת במיוחד ב"מבצע נחשון" שביצעה, בו פרצה את הדרך לירושלים. חטיבה זו קיימת עד היום.

חטיבת גולני

אחת משש החטיבות שהוקמו ערב מלחמת העצמאות. לחמה בגליל ובעמקים. לאחר מלחמת השחרור המשיכה לפעול בפעולות תגמול שונות ובכל מלחמות ישראל. החטיבה פעילה עד היום.

חטיבת הבקעה

חטיבה שהוקמה אחרי מלחמת ששת הימים. זוהי חטיבת סדיר ומילואים המאיישת הבקעה לכל אורכה. השתתפה במרדפים רבים.

חטיבת הנח"ל

נוער חלוצי לוחם. חטיבה זו הוקמה אחרי מלחמת השחרור. היא מורכבת מחברי תנועות נוער, הרוצים להגשים בדרך של הקמת יישובים בגבולות. החברים מגוייסים לצבא אך יושבים בישובים חקלאיים המהווים שמירה על גבולות הארץ. חטיבה זו קיימת ופועלת עד היום.

חטיבת הראל

חטיבה שהוקמה ערב מלחמת העצמאות. מפקדה הראשון היה יצחק רבין ז"ל. פעלה בעיקר בליווי שיירות לירושלים הנצורה. לאחר הקמת המדינה נקרא קיבוץ בדרך לירושלים בשם "הראל".

חטיבת יפתח

אחת משבע חטיבות הפלמ"ח. לחמה בעיקר בצפון הארץ. על שמה - קיבוץ "יפתח" בגליל העליון.

חנה

אמו של שמואל הנביא. אשתו של אלקנה. היא היתה עקרה והתפללה בכל לבה לילד. כאשר ניתן לה מבוקשה והיא ילדה את שמואל - נאלצה, על פי הבטחתה - לתת לכהנים בבית-אל, שם גדל עד שנעשה נביא האלהים.

חניטה

קיבוץ בצפון הארץ, מישובי "חומה ומגדל" שהוקם לצורך שמירה על הגבול הצפוני של הארץ, גבול לבנון. חניטה נעשתה לסמל של שמירה ובטחון.

חנני יוסף

יוסף חנני (1908 - 1987) נולד בליטא. סופר עברי שכתב על הווי הארץ במשך ששים שנה, עד פטירתו בגיל 79.

חסידה

החסידה הלבנה נמנית על משפחת החסידתיים. זהו אחד העופות המרשימים, בשל גודלו ובשל הניגוד בין הצבע השחור ללבן בנוצותיו. רוב החסידות בארץ הן עוברות אורח בלבד..

עם תחילת עונת הנדידה מתלהקות החסידות ללהקות בנות מאות פרטים והנדידה מתחילה. במסגרת הלהקה, דואה כל חסידה לעצמה, ללא כל מבנה מאורגן. כ- 500,000 חסידות חולפות בזמן נדידת הסתיו והאביב מעל ארץ-ישראל מנדידתן מאירופה לאפריקה וחזרה במעופן מנצלות החסידות את זרמי האוויר החמים, המקלים על תעופתן

חצרות הדר

חברת בנייה, שבנתה שכונות ובנייני ציבור בכפר-סבא.

חרצית

צמח ממשפחת המורכבים. כצמח בר הוא פורח בצהוב ומכסה שדות נרחבים בכל הארץ. כתרבותי הוא קרוי כריזנטמה ופורח בצבעים שונים.

טהון

יהושע טהון (1870 - 1936). רב ומנהיג ציוני בפולין, מידידיו של הרצל. הצטיין במיוחד כנואם וסופר.

טירת צבי

קיבוץ בעמק בית שאן, שהוקם בין ישובי "חומה ומגדל" ב-1936. זהו קיבוץ דתי השייך לזרם "הפועל המזרחי".

טרומן

הארי טרומן (1884 - 1972). נשיא ארצות הברית בשנים 1948 - 1952. אוהד מובהק של המפעל הציוני. בימי כהונתו הוקמה מדינת ישראל.

טרומפלדור

יוסף טרומפלדור (1880 - 1920). ממייסדי "החלוץ" ברוסיה. היה קצין בצבא הרוסי ואיבד יד במלחמת 1905. בשנת 1912 עלה לארץ. ב-1914, בעת מלחמת העולם הראשונה, הקים את "גדוד נהגי הפרידות" שסייע לבריטים להשתלט על הארץ. הצטרף אל ז'בוטינסקי בפעולותיו. בשנת 1919 התיישב בתל-חי לצורך הגנה על גבול הצפון. ב-י"א באדר תר"פ (1920) - תקפו הערבים את תל-חי. טרומפלדור ועוד שבעה מחבריו נהרגו בקרב, כשטרומפלדור אומר, טרם מותו, את המשפט "טוב למות בעד ארצנו". הוא נחשב לגיבור לאומי. פסל האריה השואג בבית הקברות של כפר-גלעדי הוא סמלם של הגבורים הללו, כמו גם העיר "קרית שמונה".

טשרניחובסקי

שאול טשרניחובסקי (1857 - 1943). נולד ברוסיה. עלה לארץ ב-1931. היה מגדולי המשוררים העבריים, סופר ומתרגם מעולה. היה גם רופא שעבד בבתי הספר בארץ.

י"א הספורטאים

באולימפיידת מינכן, 1976, הותקפו ספורטאי ישראל באישון לילה על-ידי מחבלים ערבים. תוך כדי העברתם לשדה התעופה של מינכן - נרצחו 11 הספורטאים הללו. על שמם - הרחוב.

יבנה

עיר בתקופת המקרא, בשטח נחלת יהודה. בימי בית שני שימשה כמושב הסנהדרין. כיום - עיר חדשה ומודרנית במישור החוף הדרומי. לידה - קיבוץ דתי הנושא את אותו שם.

יבניאלי

שמואל יבניאלי (ורשבסקי) (1884 - 1961). ממנהיגי תנועת הפועלים בארץ. בשנת 1911 נשלח לתימן, לעודד ולהביא עליה משם.

יד חרוצים

באיזור התעשייה. על שום עבודת הכפיים החרוצה שנעשת שם.

ידין יגאל

יגאל ידין (1917 - 1984) - ארכיאולוג, איש צבא ומדינאי. היה ממפקדיה של ה"הגנה" והגיע גם להיות רמטכ"ל. לאחר פרישתו מהצבא עסק בארכיאולוגיה. הוא פרסם את מגילת "מלחמת בני אור בבני חושך" וחקר את מגילות ים המלח, כאביו לפניו. התפרסם בחפירות ובמימצאים במצדה. היה חבר בוועדת אגרנט, שחקרה את מחדלי מלחמת יום הכיפורים. ממקימי מפלגת ד"ש וחבר מטעמה בכנסת התשיעית. סגן ראש הממשלה ומ"מ. לאחר הכנסת התשיעית - פרש מן הפוליטיקה.

יהודה

חבל ארץ הררי המשתרע מירושלים ועד בקעת באר-שבע. קרוי על-שם שבט יהודה, שזו היתה נחלתו.

יהודה הלוי

יהודה הלוי (1075 - 1142) נולד בטולדו, ספרד. גדול המשוררים העבריים בימי הביניים, הוגה דעות חשוב ורופא. עלה לארץ ב-1142, הגיע לירושלים והאגדה מספרת כי כשעמד ליד הכותל ואמר "ציון, הלא תשאלי..." - עבר שם פרש ישמעאלי ורמסו.

יהודה המכבי

המפורסם בבניו של מתתיהו החשמונאי (בית שני) ומצביא מרד המכבים ביוונים. הוא וצבאותיו ניצחו את היוונים, טיהרו את בית המקדש ומאז חוגגים את חג החנוכה במשך שמונה ימים.

יהודה הנשיא

(136 - 200) - תנא, מנהיג רוחני וגדול בתורה בתקופת בית שני. לו מיוחסת עריכת המשנה וניסוחה.

יואל

יואל בן פתואל, נביא בסוף תקופת בית ראשון. נבואותיו מקובצות בארבעה פרקים בתרי-עשר.

יוחנן הסנדלר

תנא, מתלמידי רבי עקיבא. נמנה על מחדשי לימוד התורה וחיי הציבור בארץ לאחר מרד בר-כוכבא.

יונה

יונה בן אמיתי, נביא בימי ירבעם השני מלך ישראל. נתבקש לנבא את חורבן נינוה. הוא סירב וכדי לברוח מהאלוהים עלה לספינה בנמל יפו. סערה שפרצה הביאה לזריקתו לים, שם טרף אותו דג, שהחזיקו בבטנו שלושה ימים. הדג הקיא אותו על חוף נינוה ורק אז הוא הסכים למלא את צו האל ולהתנבא על חורבן נינוה. נבואותיו מצויות בארבעה פרקים בספר תרי-עשר.

יחזקאל

יחזקאל בן בוזי הכהן. הנביא השלישי בנביאים אחרונים. היה נביא הנחמה בגלות בבל. הפרק הראשון בספרו מיוחד במינו בגלל "מעשה מרכבה" אילו פרק ל"ז הוא פרק הנחמה הגדול ביותר בתנ"ך וקוראים בו בתשעה באב. ספר יחזקאל מכיל 48 פרקים.

יחיעם

יחיעם וייץ (1918 - 1946) ממפקדי ה"הגנה". נפל ב"ליל הגשרים" כמפקד שיירת יחיעם (16.6.1946). על שמו קרוי קבוץ יחיעם בצפון.

יל"ג

יהודה לייב גורדון (1830 - 1892) - משורר תקופת ההשכלה, סופר ומבקר. הוא נחשב ליוצר הפיליטון העברי.

ינאי המלך

ממלכי שושלת החשמונאים ביהודה בימי בית שני. נחשב למלך טוב ואהוב.

יעל

אשת חבר הקיני. בתקופת השופט ברק בן אבינעם שלחם בסיסרא, קראה היא לסיסרא לאהלה, נתנה לו חלב והרדימה אותו ואז - תקעה יתד ברקתו. סיפור עלילותיה מצוי בשירת דבורה, (שופ' ה' 24 - 27).

יערה

1. חלת דבש. 2. שיח חורש עשבוני ממשפ' היערתיים.

יציאת אירופה

יציאת אירופה תש"ז (אקסודוס 1947) - אניית מעפילים שיצאה מאירופה כשעל סיפונה 4500 מניצולי השואה. האניה נתפסה על-ידי הבריטים והוחזרה לאירופה על כל אנשיה.

ירושלים

בירת ישראל. נכבשה מידי היבוסים על-ידי דוד המלך, שהפכה לבירה הרשמית של מדינתו. קיימת כבר 3000 שנה. ירושלים שוכנת בגובה 835 מ' מעל פני הים וקיימים הבדלי גובה בתוך העיר, שיוצרים את הנוף המדהים שלה. ירושלים נחשבת לעיר הקדושה ליהדות, לנצרות ולאיסלאם.

ירמיהו

ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות. הנביא השני בנביאים אחרונים. ניבא סמוך לחורבן בית ראשון. ניבא בעיקר נבואות חורבן. בספרו - 52 פרקים.

ישעיהו

ישעיהו בן אמוץ ניבא בימי עוזיהו, יותם, אחז וחזקיהו מלכי יהודה. הוא הנביא הראשון בנביאים אחרונים. נבואותיו ציוריות במיוחד, מלוות הרבה דימויים מן הטבע. בספרו מצויים 66 פרקים.

ישראל ישעיהו

ישראל ישעיהו (שרעבי) (1910 - 1979) נולד בתימן. עלה לארץ ב- 1919 פוליטיקאי, פעיל בהסתדרות, חבר כנסת מ- 1955. בשנים 1967 - 1969 היה שר הדאר. ב- 1972 נבחר ליו"ר הכנסת ועמד בראשה עד המהפך של 1977.

כהן יעקב

(1881 - 1960) - משורר, מתרגם ועורך.

כנפי נשרים

כינוי למטוסים שהביאו את יהודי תימן לארץ בשנים 1949 - 1950.

כנרת

האגם הגדול ביותר במדינת ישראל ומקור המים הגדול שלה. שטחה כ- 168 קמ"ר ועומקה כ- 212 מ' מתחת לפני הים. הירדן זורם לתוכה מצד צפון ויוצא מצד דרום, ליד קבוץ דגניה. שם מצוי סכר המווסת את צריכת המים.

כצנלסון

ברל כצנלסון (1887 - 1944), נולד ברוסיה הלבנה. מחשובי המנהיגים של תנועת העבודה בארץ. סופר והוגה דעות. עלה ארצה ב- 1909. היה בקבוצת כנרת וב"גדוד העברי". היה ממקימי ההסתדרות ועורכו של העתון "דבר". נודע בשמו הספרותי "בארי". נקבר בקבוצת כנרת. על שמו - המוסד החינוכי הידוע "בית ברל".

כרכום

צמח בעל פרחים לבנים-צהובים.

לבון

פנחס לבון (1904 - 1976) - מראשי תנועת העבודה. מייסד "גורדוניה". היה מזכ"ל ההסתדרות ואחר-כך שר החקלאות ושר הבטחון בממשלת משה שרת.

לבונה

צמח בושם הנזכר רבות בתנ"ך ב"ויקרא", בנביאים ובשיה"ש ג' 6. עצי הלבונה גדלים במדבר ערב, בחבש ובהודו.

לובטקין

צביה לובטקין (1914 - 1978) - רעייתו ושותפתו של יצחק צוקרמן (אנטק) בהנהגת מרד גטו ורשה במלחמת העולם השנייה. עם עלותם ארצה לאחר המלחמה - היו הזוג ממקימי קבוץ לוחמי הגיטאות, המנציח את זכר השואה והגבורה.

לוז

קדיש לוז (1895 - 1972) מראשי התנועה הקיבוצית ומפא"י. ממייסדי דגניה, מזכיר "חבר הקבוצות" ויו"ר הכנסת (1959 - 1969). הרחוב נקרא על שם האגוזים (לוז) שהיו באיזור, וגם על שם האדם.

לוין שמריהו

(1867 - 1935) נולד בליטא. סופר עברי ואידי, מראשי הציונות. היה ציר ב"דומה" הרוסית ב-1906 ולאחר פיזור - עלה ארצה. מיוזמי הקמתו של הטכניון בחיפה וממקימי האוניברסיטה העברית בירושלים. היה מהלוחמים למען השפה העברית.

לוינסקי

לייב אלחנן לוינסקי (1857 - 1910) - עסקן וסופר ציוני.

לופבן

יצחק לופבן (1880 - 1948) - עתונאי, פעיל במפלגת "הפועל הצעיר" ומפא"י.

לילינבלום

משה לייב לילינבלום (1843 - 1910) ממייסדי "חיבת ציון" ברוסיה, מגדולי הלוחמים למען התחיה הלאומית בארץ.

לסל

פרדיננד לסל (1825 - 1864) נולד וחי בגרמניה. הוגה דעות, מנהיג סוציאליסטי יהודי-גרמני.

מאפו

אברהם מאפו (1808 - 1867) נולד בליטא. סופר עברי שנחשב לאבי הספרות העברית החדשה. ספריו הידועים ביותר הם "אהבת ציון" - על החיים בארץ בימי חזקיהו המלך, "עיט צבוע", "אשמת שומרון" ועוד...

מבצע יואב

במלחמת השחרור התקיפו המצרים מכיוון דרום. ישובים בנגב נאלצו להתפנות והאיום הגיע עד תל-אביב. המערכה להדיפת המצרים מן הנגב נקראה "מבצע יואב". המבצע נערך בין ה- 15 באוקטובר - 5 בנובמבר 1948 והשתתפו בו כוחות היבשה, הים והאוויר. עם תום המבצע שוחרר הנגב.

מבצע יונתן

מבצע של צה"ל לשחרור חטופי המטוס באנטבה (1976). לאחר שלא היתה הצלחה מדינית לשחרור החטופים - החליטו לנקוט בדרך צבאית, על-אף המרחק הרב. המבצע נחל הצלחה, אך יונתן נתניהו נהרג ועל-שמו נקרא המבצע.

מבצע סיני

נקרא גם בשם "מבצע קדש". 1956. מצרים סוגרת בפני העולם וישראל את המעבר הימי לאילת. ישראל מחליטה לפתוח את מיצרי טיראן למעבר חפשי. בעזרת מטריה אווירית של אנגליה וצרפת וקרבות קרקע וים של ישראל - נפתחים המיצרים ובמשך 11 שנים קיים שקט בין ישראל למצרים.

מוטה גור

מרדכי גור (1930 - 1995) נולד בארץ. איש צבא ופוליטיקאי. היה אלוף פיקוד צפון ורמטכ"ל. בשנת 1981 נבחר לכנסת. היה שר הבריאות ושר הבטחון. התאבד עקב מחלה ממארת.

מור

צמח בושם הנזכר בתנ"ך בספר שמות, תהלים, משלי ושיה"ש ג' 6.

מורדי הגיטאות

במלחמת העולם השניה ריכזו הנאצים את יהודי אירופה בגיטאות, כשלב לפני לקיחתם למחנות ההשמדה. התנאים בגיטאות היו קשים ביותר. בכמה מן המקומות, במיוחד בגטו ורשה, החלה התקוממות של היהודים נגד הנאצים, בראש המורדים בורשה עמדו יצחק צוקרמן (אנטק), צביה לובטקין, מרדי אנילביץ' וכן אבא קובנר. היו מרידות גם בגטו ביאליסטוק, וילנה, קרקוב ועוד...

מורן

עץ או שיח ירוק-עד ממשפחת היערתיים.

מזור

רפואה, החלמה, חבישה לצורך ריפוי.

מיכה

מיכה המורשתי, נביא שניבא בימי יותם, אחז וחזקיהו מלכי יהודה. נבואותיו מרוכזות בשבעה פרקים בספר תרי-עשר.

מיכל

מיכל בת שאול ואשת דוד המלך. כאשר החליט דוד להחזיר את ארון ה' מידי הפלשתים - עמדה מיכל בחלון וראתה אותו מפזז ומכרכר לפני הארון ובזה לו בלבה. על-כן נענשה בכך שלא היו לה ילדים.

מעון

ישוב יהודי בימי בית ראשון, בן התחבא דוד מפני שאול. מאוחר יותר - בפרק כ"ה בשמ"א מסופר על נבל הכרמלי שגר במעון ועסקיו היו בכרמל. כיום - ישוב יהודי חדש במורדות הרי חברון.

מעלה האורנים

רחוב המצוי באיזור בו היתה חורשת אורנים.

מענית

תלם, חריץ בקרקע הנעשה לצורך זריעה.

מצדה

צוק בראש הר ליד ים המלח, עליו בנוי מבצר מתקופת המלך הורדוס. במקום זה נלחמו אחרוני המורדים ברומי (66 - 73) והתאבדו על מנת שלא להיכנע לכוחות הרומיים. המקום הפך סמל לגבורה ולהקרבה אישית.

מרבד הקסמים

כינוי למבצע העלאת יהודי תימן בשנים 1949 - 1950.

מרדכי

דודה של המלכה אסתר. סיפור מגילת אסתר המקראי מביא בפנינו את דודה של אסתר, שדחף אותה להציג את מועמדותה למלכה במקום ושתי, מתוך מטרה להציל את היהודים. הוא עצמו סירב להשתחוות למלך, אך בסופו של דבר הפך לגיבור יהודי.

מרים

מרים הנביאה, אחותו של משה, ידועה בכך שבעת בקיעת ים סוף - נטלה תוף ושרה. שירתה של מרים מצויה בספר שמות פרק ט"ו.

מרכוס

דוד מרכוס (1902 - 1948) - מפקד יהודי בצבא ארה"ב, שהצטרף אל ה"הגנה" ופיקד על חזית ירושלים במלחמת השחרור. נהרג על-ידי כוחותינו עקב טעות בזיהויו.

משעול האר"י הקדוש

רבי יצחק לוריא (1534 - 1572), ידוע בכינויו "האלוהי רבי יצחק". מייסד אסכולה בקבלה הקרויה על שמו. ב-1569 עלה לארץ והתיישב בצפת, שהפכה לעיר של מקובלים בגלל תלמידיו הרבים שבאו אחריו.

נאות דשא

סמטה וגן ציבורי, מוזכר בספר תהלים (תה' כ"ג 2).

נורדאו

מכס נורדאו (1849 - 1943) נולד בהונגריה. רופא ומנהיג ציוני שפעל עם הרצל וניסח את "תכנית בזל", שנתקבלה בקונגרס היהודי הראשון ב-1897. הוא תמך בהתיישבות באוגנדה והתנגד להצטרפתו לפור בדבר בית לאומי לעם היהודי בארץ. מת בפאריז ועצמותיו הועלו ארצה ונקברו בתל-אביב.

נורית

צמח עשבוני בעל פקעת, משפחת הנוריתיים. פרחיו מבהיקים בצבעם האדום או הצהוב, כמו נורה.

נחום

נחום האלקושי, נביא בתקופת בית שני. נבואותיו מצויות בשלושה פרקים בספר תרי-עשר.

נחל הדס

נחל המנקז את מימי איזור כפר-סבא ונשפך לירקון.

נחל קנה

נחל באיזור, מן הגדולים בנחלי השומרון ובו שמורת-טבע. מימיו נשפכים לירקון.

נחליאלי

צפור, המיוחדת בבטנה הלבנה או הצהובה. נודדת עפ"י עונות השנה. היא נחשבת לאחד מסימני הסתו.

נחמיה

פחה ביהודה בתקופת שיבת ציון (445 לפנה"ס). פעל עם עזרא הסופר לבניין ושיקום ירושלים מהריסותיה. מעשיו מסופרים בספר נחמיה.

נחשון

הרחוב קרוי ע"ש נחום שושני ז"ל, בן כפר-סבא, ששמו המחתרתי היה נחשון. הוא נהרג במבצע פריצת הדרך לירושלים, שנקרא אחר כך על שמו. במקרא קיים נחשון בן עמינדב, שהיה הראשון לחציית ים סוף בימי משה.

נטר

יצחק קרל נטר (1826 - 1882) - מייסד חברת כי"ח (כל ישראל חברים). הוא הקים את בית הספר החקלאי "מקווה ישראל" ב-1870.

ניל"י

"נצח ישראל לא ישקר" (שמ"א ט"ז 29) הוא כינויו של ארגון ריגול בארץ ישראל במלחמת העולם הראשונה. הארגון הוקם ב-1915 כדי לסייע לבריטים במלחמתם נגד התורכים. נוסד על ידי אהרון, אלכסנדר ושרה אהרונסון, אבשלום פיינברג, יוסף לישנסקי ואחרים.

ניצנים

קיבוץ במישור החוף הדרומי. נהרס במלחמת השחרור על-ידי המצרים והוקם מחדש עם תום המלחמה.

ניר

שדה חרוש ומעובד.

נעורים

התקופה שבין הילדות לבגרות.

נעמי

אשתו של אלימלך (מגילת רות), אמם של מחלון וכליון, אשר כולם ירדו למואב בתקופת השופטים, עקב רעב שהיה ביהודה. לאחר מות בעלה ובניה - חזרה נעמי עם כלתה רות ליהודה. רות נישאה לאחר זמן לבועז והדור הרביעי מהם היה דוד המלך.

נרקיס

צמח ממשפחת הנרקיסיים, בעל בצל, גדל ליד מים. פרחיו בצורת כתר בצבעי לבן-צהוב ומפיצים ניחוח מיוחד. הנרקיס קרוי גם בשם "מלך הביצה" עקב העובדה שהוא גדל ליד מים.

נשר

נשר, סוג במשפחת הנציים בסדרת דורסי יום. כולל שבעה מינים ושני תת-מינים. נמנה על נשרי העולם הישן (אירופה, אסיה, אפריקה), הקיימים מאז תקופת המיוקן. מכונה "מלך העופות".

הנשר הוא אחד הדורסים הגדולים: משקלו עד 8 ק"ג ומוטת כנפיו רחבה וארוכה, כ-2.5 מ'. צבעו חום אפור, צווארו וראשו לבנים וזנבו וקצות כנפיו שחורים. הזכר גדול מעט מהנקבה, שלא כאצל הדורסים האחרים.

נתיב האבות

הרחוב קרוי כך על שום היותו בקרבת בית האבות "זרה סלומונס".

נתן הנביא

נביא בימי דוד המלך. מוכר בזכות תוכחותיו לדוד בעת שחטא בעניין אוריה החתי ובת-שבע (שמ"ב ז' - מל"א א').

סאלד

הנרייטה סאלד (1860 - 1945) נולדה בארה"ב, מחנכת וסופרת. עלתה לארץ ב-1920 כדי לנהל את עבודת "הדסה" - מוסד שהיא יסדה. ב-1933 נתמנתה למנהלת "עליית הנוער", שהיתה מכשיר חשוב להצלת רבבות ילדים יהודיים מהשואה והעלאתם ארצה. על שמה נקרא קבוץ "כפר סאלד" בגליל העליון.

סביון

צמח המכסה שדות נרחבים. ניכר בפרחיו הצהובים. זרעונו נראים כמו שערו הנושר של סב זקן ומכאן שמו.

סוקולוב

נחום סוקולוב (1859 - 1936) נולד בפולין. סופר, עיתונאי עברי ומנהיג ציוני. נשיא ההסתדרות הציונית בשנים 1931 - 1935. הוא הצטרף לתנועה הציונית לאחר שהתרשם מאד מהרצל וספג את רעיונותיו. קבור בהר הרצל. על שמו - קבוץ שדה-נחום וכן בית העתונאים בתל-אביב.

סיגלית

פרח ממשפחת הסיגליים. פרחיו קטנים וסגולים, בעלי ריח עדין ומשכר.

סייפן

ממשפחת האירוסים. פרחיו ארוכים, בעלי צבעים שונים וצורתם מזכירה צורת סייף.

סירני

אנצו סירני (1909 - 1944) נולד באיטליה. עלה ארצה והיה ממקימי קבוץ גבעת-ברנר. במלחמת העולם השנייה נמנה עם הצנחנים שהוצנחו באירופה. הוא צנח בצפון איטליה, נתפס והוצא להורג. על שמו נקראה אניית מעפילים וכן - קבוץ נצר-סירני.

סירקין

נחמן סירקין (1868 - 1924) נולד ברוסיה. עתונאי, הוגה דעות ומנהיג ציוני-סוציאליסטי. ב-1920 הגיע לארץ והעלה את תכניתו בדבר התישבות המונית בארץ על יסוד שותפות. קבור בקב' כנרת. על שמו - כפר-סירקין ליד פתח-תקוה.

סמילנסקי

משה סמילנסקי (1874 - 1953) - סופר עברי, ממייסדי חדרה. מנהיג איכרי ארץ ישראל.

סנה

משה סנה (1909 - 1972) רופא, מדינאי ומנהיג פוליטי. נולד בפולין. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה - ב-1940 - הגיע ארצה והצטרף ל"הגנה". עד מהרה הפך לאחד מראשיה. היה חבר אסיפת הנבחרים והועד הלאומי. במשך השנים נטה יותר ויותר שמאלה וגם עזב את ההסתדרות. היה ח"כ מטעם מפ"ם בשנים 1949 - 1953 ומטעם מק"י ב-1953 - 1972. בערוב ימיו חזר והתקרב לציונות.

סנש חנה

חנה סנש (1921 - 1944) נולדה בבודפשט, הונגריה. עלתה לארץ ב-1939, למדה בנהלל והצטרפה לקבוץ שדות-ים. במלחמת העולם השנייה - הצטרפה לצנחנים והוצנחה בהונגריה. היא נתפסה, עונתה אך לא נכנעה והוצאה להורג. שירה ומחזותיה מצויים בספר "חנה סנש, שליחותה ומותה".

עגנון

שמואל יוסף עגנון (צ'צ'קס) (1888 - 1970) נולד בגליציה. מספר עברי, גדול סופרי הדור. זכה בפרס נובל לספרות בשנת 1966. ספריו תורגמו ללשונות רבות ואף הומחזו.

עובדיה

עובדיה הנביא. ניבא על אדום. נבואתו מצויה בפרק אחד בספר עובדיה, המצוי בתרי-עשר.

עזרא הסופר

המנהיג הרוחני של העם בימי שיבת ציון (458 לפנה"ס). בעזרת נחמיה הם הקימו את פחוות יהודה, שיפצו את חומות ירושלים ואת המקדש. קורותיו ומעשיו מסופרים בספר עזרא.

עיט

עיט, סוג במשפחת הניציים, בסדרת דורסי יום. בני הסוג Aquila הם העיטים האמיתיים. אלה הם עופות גדולים, והנקבה גדולה מהזכר כדי 10%-20%. רגליהם חזקות ומכוסות נוצות עד לאצבעות. כנפיהם גדולות, ארוכות ורחבות, ואברות (נוצות האחראיות על התעופה) היד...

עין גדי

קבוץ ליד ים המלח, יושב על עתיקות עיר קדומה מתקופת הבית הראשון והשני.

עמוס

נביא מתקוע, שניבא בימי עוזיהו מלך יהודה וירבעם בן יואש מלך ישראל. נבואותיו ציוריות מאד, מביאות הרבה דימויים מן הטבע. תשעת פרקי נבואתו מצויים בספר עמוס, בתרי-עשר.

עמל

עבודה, יגיעה, טרחה.

עמק איילון

לרגלי הרי יהודה, בגבול השפלה ובחלקו העליון של נחל איילון. בעמק זה עוברת הדרך מן השפלה לירושלים והוא בעל ערך אסטרטגי רב. מוזכר בעת נצחון יהושע על הכנענים (יהו' י' 9 - 13) ובקרבות יהודה המכבי נגד היוונים.

עמק בית-שאן

חלק מבקעת הירדן. שוכן בין הירדן לגלבע. עומקו המירבי - 250 מ' מתחת לפני הים. בתקופת התיישבות "חומה ומגדל" - התיישבו בו מספר ישובים. בירתו - העיר בית-שאן.

עמק דותן

בקעה בצפון השומרון, בצד הכביש העובר בין שכם לג'נין. שם נמכר יוסף לישמעאלים (ברא' ל"ז 28) ושם חיפש מלך ארם את הנביא אלישע (מל"ב ו' 13). בעמק שכנה, כנראה, דותן הקדומה.

עמק האלה

בהרי יהודה, בחלקו העליון של נחל האלה. ידוע ממלחמות ישראל בפלשתים (שמ"א י"ז). נחשפו בו שרידים הסטוריים של התיישבות בימי בית ראשון וישובים טרום-ישראליים.

עמק החולה

החלק הצפוני ביותר של עמק הירדן, מהחרמון ועד ימת החולה. שטחו 177 קמ"ר וגובהו הממוצע - 80 מ' מעל פני הים. שטחו פורה מאד, מכוסה באדמת כבול, חומר אורגני וגבס.

עמק זבולון

במישור החוף של הגליל התחתון, שטחו - כ- 225 קמ"ר. אדמתו ברובה סחף וביצות, שנובעים משפכי קישון ונחל נעמן. היום האיזור מנוקז באופן מלאכותי.

עמק חורון

בין השפלה לירושלים. נזכר בתנ"ך ובתלמוד כ"בית חורון".

עמק חפר

באיזור השרון, בין נתניה לחדרה. האיזור נרכז על-ידי הקרן הקיימת ב- 1930 ומאז הוא מיושב בצפיפות על ידי ישובים חקלאיים, הנהנים מאדמתו המשובחת.

עמק חרוד

שקע מורפולוגי באיזור יזרעאל, בין הרי יהודה בדרום להרי הגליל בצפון. זהו אחד מעמקי הרוחב של ישראל, המהווה מעבר טבעי ונוח לרוחב הארץ, ובכל הדורות עברה בה הדרך הראשית ממסופוטמיה ואנטוליה אל בקעת הנילוס.

עמק יזרעאל

חוצה את ההר המערבי לכל רוחבו ומתחבר עם עמק בית-שאן במזרח ועם עמק-זבולון במערב. מנוקז ברובו לנחל קישון. נצחון השופט ברק על יבין מלך חצור וסיסרא שר צבאו נעשה באיזור זה (שופ' ד'). כיום מיושב העמק בישובים חקלאיים.

עמק עירון

עמק בו עוברת הדרך הראשית מן השרון לעמק יזרעאל. מצויים בו ריכוזים גדולים של אוכלוסיה ערבית. מכוסה באדמות סחף פוריות ובו העיר הערבית הגדולה בישראל, אום-אל-פאחם.

עמרמי

ברוך עמרמי (1888 - 1938) - מראשוני המתיישבים בכפר-סבא. היה יו"ר הועד הראשון של המושבה.

עפרוני

צפור יציבה ושובת-עין, בעלת ציצית לראשה. מצויה בעיקר בשפלת החוף.

עציון

רפאל הלוי עציון (1885 - 1981) - מחנך, ממקימי החינוך הדתי בארץ.

ערבה

1. עץ ממשפחת הערבתיים. גדל לידמים ומרכין את עלוותו אליהם.
2. האיזור הדרומי ביותר בארץ, הידוע בצחיחותו ובאקלימו היבש.

ערוגות הבושם

מסמל את כל צמחי הבושם (שיה"ש ו' 2). הרחוב מצוי בקרבת החפירות הארכיאולוגיות של כפר-סבא.

עתירי ידע

רחוב המצוי באיזור התעשייה החדש, שם מצויים מפעלי היי-טק.

פועלי ציון

מפלגה ציונית-סוציאליסטית שנוסדה ברוסיה על-ידי בורוכוב ב-1900. בשנת 1920 התפלגה לימין ולשמאל. הימין הצטרף במרוצת השנים למפא"י והשמאל התאחד ב-1946 עם אחדות העבודה.

פיארברג

מרדכי-זאב פיארברג (1847 - 1891) - סופר עברי ידוע.

פינס

יחיאל-מיכל פינס (1843 - 1913) נולד ברוסיה. סופר, מחנך ועסקן רב פעלים. מראשוני תנועת "חובבי ציון". עלה לארץ בשנת 1878, לחם למען השפה העברית והיה ממקימי פתח-תקוה, גדרה ושכונות בירושלים. על שמו - כפר-פינס.

פלמ"ח

פלוגות מחץ. הכוח המגוייס של ה"הגנה" בימי מלחמת העולם השניה ועד הקמת המדינה. הפלמ"ח הוקם ב- 1941 ומפקדו הראשון היה יצחק שדה. אנשי הפלמ"ח שוכנו בקיבוצים, עבדו והתאמנו וכך הצליחו להתחמק מהבריטים, שחיפשו אחריהם. עם קום המדינה - פורק הפלמ"ח וחבריו היו לחברי ה"הגנה".

פנקס

דוד צבי פנקס (1895 - 1952) - ממנהיגי ה"מזרחי". חבר כנסת ושר בממשלת ישראל בשנים 1948 - 1952.

פרוג

שמעון-שמואל פרוג (1860 - 1916) - משורר שכתב ביידיש, עברית ורוסית.

פרישמן

דוד פרישמן (1860 - 1922) נולד בפולין. מספר, משורר, מתרגם ומבקר עברי. ערך את רבעון "התקופה".

פרץ י.ל.

יצחק לייב פרץ (1852 - 1915) משורר וסופר ביידיש ובעברית.

פשוש

צפור קטנה וצבעונית.

צאלון

עץ ממשפחת הקטניות, בעל עלים מנוצים. פרחיו האדומים והגדולים מבליטים אותו למרחוק.

צדקיהו

המלך האחרון ביהודה בתקופת בית ראשון. בימיו חל כיבוש הארץ על ידי בבל. עליו מסופר במל"ב כ"ד - כ"ה ובנבואות ירמיהו.

צה"ל

צבא ההגנה לישראל. הוקם רשמית ב - 31.5.1948 מכל המחטרות שפעלו עד אותו זמן, וקיים עד היום, לצורך הגנה על המדינה.

צוקרמן

יצחק (אנטק) צוקרמן (1915 - 1981) - נולד בפולין. ממנהיגי מרד גטו ורשה. יחד עם רעייתו צביה לובטקין ועם מרדכי אנילביץ' ורבים אחרים - הדליקו את אש המרד, אשר התפשטה גם לגיטאות נוספים. לאחר המלחמה - עלו ארצה והקימו את קיבוץ לוחמי הגיטאות.

צייטלין

זאב צייטלין (1850 - 1921) סופר מתקופת ההשכלה העברית בגרמניה. ידוע גם כחוקר השפה העברית.

צפניה

צפניה בן כושי בן גדליה, נביא בימי חזקיהו ואשיהו מלכי יהודה. נבואותיו נאספו בשלושה פרקים בספרו אשר בתרי-עשר.

קבוץ גלויות

איסוף נידחי ישראל מכל הגלויות וקיבוצם בארץ ישראל.

קבוצת ל"ג

קבוצה של 33 פועלים שקיבלה הכשרתה בכפר-סבא (במקום בו מצוי הרחוב). לאחר זמן הם הקימו את קבוץ חפצי-בה.

קדומים

דרך קדומים, על שם "דרך המלך" (טאריק אל סולטן) שעברה במקום הזה בתקופות קדומות והובילה ממצרים למסופוטמיה.

קדושי בלזן

לזכרם של היהודים שנספו בשואה במחנה הריכוז ברגן-בלזן.

קדושי קהיר

בשנת 1954 נתפסה בקהיר קבוצת יהודים שעסקו בריגול לטובת ישראל. הם הועמדו לדין צבאי. במהלך המשפט התאבד מקס בנט. ד"ר משה מרזוק ושמואל עזאר נידונו למוות והוצאו להורג. שאר חברי המחתרת שוחררו לאחר מבצע סיני, ב- 1957.

קובנר

אבא קובנר (1918 - 1987) סופר ומשורר של תקופת השואה. ספריו הרבים סובבים כולם סביב השואה. עלה לארץ ב- 1945 והצטרף לקבוץ עין החורש. היה חתן פרס ישראל ב- 1970.

קורצ'אק

יאנוש קורצ'אק (1878 - 1942) נולד בפולין. מחנך ופדגוג דגול. ניהל את בית היתומים היהודי בורשה. כאשר נלקחו הילדים להשמדה – רצו הגרמנים לחוס עליו מפני שהיה ידוע, אך הוא סירב ויצא עמם להשמדה.

קלישר

צבי הירש קלישר (1795 - 1874) נולד בגרמניה. מראשוני המבשרים של תנועת "חובבי ציון". היה רב. כתב ספר בשם "דרישת ציון". על שמו – קיבוץ טירת צבי בעמק בית שאן.

קפלנסקי

שלמה קפלנסקי (1884 - 1950) – ממנהיגי פועלי ציון, חבר ההנהלה הציונית. היה מנהל הטכניון ב- 1932.

קרן

אברהם קרן (1889 - 1975) - מראשוני המתיישבים בכפר-סבא. היה ראש המועצה הראשון של המושבה.

קרן היסוד

נוסדה על ידי הועידה הציונית בלונדון ב-1920. שימשה הזרוע הכספית של ההסתדרות הציונית. אספה כספיים לצורך ישוב הארץ. כיום היא משמשת זרוע של הסוכנות היהודית.

רוטשילד

הברון אדמונד דה-רוטשילד (1845 - 1935). ידוע בכינויו "הנדיב הידוע". תרם כספים להתיישבות היהודית בארץ, הקים את תעשיית היין ותרם רבות למושבות, הידועות בשם "מושבות הברון".

רון

זמר, שיר, רינה.

רופין

ארתור רופין (1876 - 1943) מנהיג ציוני, כלכלן וסוציולוג, מורה דרכה של ההתיישבות בארץ ישראל. היה י"ר הנהלת הסוכנות ב-1933.

רות

אשה מואביה אשר נישאה למחלון, שירד עם משפחתו למואב עקב רעב בימי השופטים. לאחר עשר שנים - בעלה אחיו ואביו נפטרו והיא חזרה עם נעמי חמותה ליהודה. היא נישאה לבועז וילדה את עובד, אשר הביא לעולם את ישי אבי דוד המלך. סיפורה מצוי ב"מגילת רות".

רזיאל

דוד רזיאל (1910 - 1941) נולד בליטא. עלה לארץ בגיל צעיר והתחנך כאן. חבר בית"ר מנעוריו. מפקד האצ"ל בשנים 1938 - 1941. נהרג בהפצצת אויר על בסיס בריטי בבגדד במלחמת העולם השנייה.

רחל המשוררת

רחל בלובשטיין (1890 - 1931) נולדה ברוסיה. עלתה לארץ ב-1909 והתיישבה בקבוצת כנרת. כתבה הרבה שירים ונחשבה למשוררת דגולה. חלתה בשחפת ונאלצה לעזוב את כנרת ולחיות בתל-אביב ובירושלים. נקברה לחוף הכנרת, בגן הקרוי על שמה, "גן רחל". שיריה אסופים בספר "שירת רחל".

ריינס

הרב יצחק-יעקב ריינס (1839 - 1915) נולד בפולין. רב, סופר וראש ישיבה. מגדולי התנועה הציונית הדתית בפולין. מייסד תנועת "המזרחי". על שמו - מושב "שדה יעקב" ושכונת "נוה יעקב" בירושלים.

רייק חביבה

(1914 - 1944) נולדה בסלובקיה. במלחמת העולם השנייה הצטרפה אל הצנחנים העבריים שהוצנחו מעבר לקווי האויב מטעם הצבא הבריטי. היא צנחה בסלובקיה, נתפסה והוצאה להורג על ידי הנאצים. שמה הונצח במוסד החינוכי "גבעת חביבה" ובקבוץ "להבות חביבה".

רינגנבלום

עמנואל רינגנבלום (1900 - 1944) - ההסטוריון של גטו ורשה. תיעד את המרד. נרצח על ידי הגסטאפו.

רמב"ם

רבנו משה בן מימון (1135 - 1208) נולד בקורדובה, ספרד. גדול בעלי ההלכה, רופא ופילוסוף. כתב ספרים פילוסופיים-דתיים כמו "היד החזקה" ועוד... ידוע בעיקר בפרשנות המקרא שלו. עליו נאמר: "ממשה עד משה לא קם כמשה".

רמז

דוד רמז (דובקין) (1886 - 1951) - ציוני, ממקימי ההסתדרות, היה שר התחבורה הראשון וכן - שר החינוך בממשלות ישראל. איש ספר ובלשן.

רמח"ל

רבי משה חיים לוצאטו (1707 - 1747) נולד באיטליה. מקובל, סופר ומשורר עברי. בהיותו בן 40 עלה ארצה וכאן נספה עם משפחתו במגיפה. נקבר בכפר יאסיף.

רעם

אחד מאיתני הטבע, מפיק קול חזק בעת שמטענים חשמליים מתנגשים. זהו הקול שנשמע גם מיריית פגז של תותח.

רקפת

צמח בר ממשפחת הרקפתיים. מן היפים שבפרחים. צבע הרקפת ורוד עדין והיא גדלה בין סלעים, כמצטנעת.

רש"י

רבי שלמה יצחקי (1040 - 1105) - נולד בצפון-מזרח צרפת. גדול פרשני המקרא והתלמוד. ידוע גם בכתב המיוחד לו, כתב רש"י.

שאול המלך

המלך הראשון בתולדות עם ישראל. בשנים 1025 - 1010 לפני הספירה, לאחר תקופת השופטים, הומלך שאול על-ידי שמואל הנביא. בתו, מיכל, היתה נשואה לדוד המלך.

שב"ד

שמעון ברנפלד (1860 - 1940) - חוקר, הסטוריון וסופר עברי. תרגם את התנ"ך לגרמנית. היה הרב הראשי של העדה הספרדית בברלין ובבלגראד.

שבזי

שלום בן-יוסף שבזי (1619 - 1680). נולד בתימן. נחשב לגדול משוררי תימן. חיבר פירושים לתורה, אך בעיקר - כתב שירים בעברית רהוטה. קברו, המצוי בתימן, נחשב למקום קדוש ליהודים ולמוסלמים.

שדה יצחק

יצחק לנדוברג - שדה (1890 - 1952) נולד ברוסיה. מנהיג צבאי שתרם תרומה מכרעת לתורת הלחימה העברית. איש העליה השלישית. היה המפקד הראשון של הפלמ"ח ונקרא בשם "הזקן".

שד"ל

שמואל דוד לוצאטו (1800 - 1865) נולד באיטליה. היה מעמודי התווך של הספרות העברית וחכמת ישראל באיטליה. פרשן ומתרגם. ידוע בפרשנותו למקרא.

שומרון

חבל ארץ הררי המשתרע בין יהודה לעמק יזרעאל. בתקופת המקרא היתה העיר שומרון בירת ממלכת ישראל (לעומת ירושלים, שהיתה בירת מלכת יהודה).

שועלי שמשון

בתנ"ך (שופ' ט"ו 4 - 5) מסופר על שמשון, שתפס שלוש-מאות שועלים וקשרם בזנבותיהם, כשהוא מדליק לפיד בין כל שני שועלים, וכך שרף את שדות הפלשתים. בתקופת מלחמת השחרור נקראה פלוגת הג'יפים שכבשה את העיר לוד בשם "שועלי שמשון". סיפור עלילותיהם מצוי בספרו של אורי אבינרי "בשדות פלשת".

שח"ל

שמואל חיים לנדאו (1892 - 1928) - מראשי "הפועל המזרחי" וממניחי היסוד לתנועת "תורה ועבודה".

שחף

שחף הוא עוף ימי מתלהק, בעל כנפיים ארוכות וקרומי שחייה. לשחפים גוף בעל מבנה אווירודינמי. הם מעופפים מצוינים ושחיינים טובים. בעת מעוף הם נמצאים קרוב לחוף ושומרים על קשר עין עם היבשה.

שטרן יאיר

אברהם שטרן (1907 – 1942) נולד בפולין. עם הגיעו לארץ היה חבר ב"הגנה", ממנה פרש ביחד עם חברי האצ"ל. בשנת 1940 הקים מחתרת מיליטנטית יותר, את ה"לח"י". שמו המחתרתי היה יאיר. הבריטים קבעו פרס למי שיגלה את מקום מחבואו וב-12 בפברואר 1942 התגלה המחבוא והוא נורה למוות.

שיבת ציון

חזרתם לארץ של גולי בבל בתקופת עזרא ונחמיה.

שילר

שלמה שילר (1879 - 1925) - הוגה דעות, ועסקן ציוני, מנהל הגימנסיה העברית בירושלים.

שיפר

יצחק-איגנאץ שיפר (1884 - 1943) - הסטוריון ועסקן ציוני.

שלום עליכם

שלום רבינוביץ' (1859 - 1916) נולד באוקראינה. סופר יהודי, מאבות הספרות היידית החדשה וגדול ההומוריסטים בשפה זו. השפיע הרבה גם על הספרות העברית באמצעות תרגומיו של חתנו, י.ד. ברקוביץ'. כתב בעברית ב"המליץ" ו"הצפירה".

שלונסקי

אברהם שלונסקי (1900 - 1973) נולד באוקראינה. משורר ומתרגם, מחשובי הספרות העברית החדשה. בשנת 1913 נשלח על ידי אביו לארץ, ללמוד בגימנסיה "הרצליה" ומאז - נשאר. היה העורך הספרותי של "דבר" ושל "הארץ". זכה בפרס ביאליק, פרס טשרניחובסקי וב"פרס ישראל".

שלמה המלך

מלך ישראל (961 - 922 לפנה"ס). בנו של דוד המלך ובת-שבע. המלך הראשון שלא נזקק למלחמות ועל-כן בימיו נבנה בית המקדש. לו מיוחסים הספרים "משלי", "קהלת" ו"שיר השירים".

שמחוני

אסף שמחוני (1922 - 1956) - אלוף בצה"ל. מראשוני הפלמ"ח. מפקד הכוחות בעת מבצע סיני, בו נהרג בתאונת מטוס.

שמעוני

דוד שמעוני (1886 - 1956) - משורר עברי. עלה לארץ ב-1920. שיריו הם ליריים, בלדות ואידיליות ופואמות דרמטיות. היה חתן "פרס ישראל" בשנת תשי"ד.

שמעיה הנביא

שמעיה איש האלהים, ניבא בתקופת ירבעם בן-נבט (מל"א כ"ב).

שניר

נחל הבניאס, אחד משלושת מקורותיו של הירדן, נקרא בעברית "שניר". מצוי בצפון הארץ.

שפרינצאק

יוסף שפרינצאק (1885 - 1959) איש העליה השניה וממנהיגיה. היה חבר כנסת ויו"ר הכנסת.

שרה

האם הראשונה במקרא, אשת אברהם אבינו (ברא' ט"ז - כ"ג 1). אמו של יצחק אבינו, אותו ילדה בגיל 90. עם מותה - קנה אברהם את מערת המכפלה מידי עפרון החתי ב- 400 שקל כסף כדי לקבור אותה.

שרת

משה שרת (שרתוק) (1894 - 1965) נולד בארץ. מדינאי וסופר. שר החוץ הראשון של ממשלת ישראל וראש הממשלה השני. מ- 1961 - יו"ר ההסתדרות הציונית.

ששת הימים

מלחמת ששת הימים פרצה ב- 5.6.1967 ומשכה ששה ימים. במהלך הזמן הזה נכבש חצי האי סיני, הגולן, הגדה הירושלים המזרחית. היה זה נצחון מהיר וחלק.

תאשור

אחד ממיני העצים ששימשו חומר בניין בתקופת המקרא.

תבור

הר במרכז הארץ. לרגליו - ביה"ס החקלאי "כדורי" והמושבה "כפר תבור". מוזכר רבות במקרא, במיוחד במלחמת השופט ברק בסיסרא (שופ' ד' 14).

תדהר

אחד ממיני העצים שנזכרו במקרא, כנראה אילן יפה שלא זוהה (ישע' מ"א 19).

תור

תור הינו סוג ציפור בגודל בינוני-קטן ממשפחת היוניים. מרבית המינים מוצאם באפריקה, חלקם נפוצים אף באזורים הטרופיים של דרום אסיה. התורים הם עופות סתגלתיים, המצליחים לשרוד ולהתרבות במגוון אזורי מחייה. נפוץ בצפון הארץ ובמרכזה. וכן סביב ישובים בדרום.

תורה ועבודה

תנועה עולמית של נערים חלוצים ב"מזרחי". נוסדה בוינה ב- 1925.

תל-חי

ישוב בגליל העליון, ליד כפר-גלעדי, נוסד ב- 1918. אחד מחבריו היה יוסף טרומפלדור. בשנת 1920 הוקפה חצר תל-חי על ידי מאות פורעים ערבים. מתי-מעט חברי המקום הצליחו להגן עליו, אך שמונה חברים, ביניהם טרומפלדור, נהרגו. כיום משמשת חצר תל-חי מוזיאון לאותה תקופה.

תלם

מענית, חריץ בקרקע לצורך זריעה.

תרי-עשר

ספרי נבואה של שנים-עשר נביאים, אשר מפאת קוטנו של כל אחד מהם – נאספו כולם בספר אחד, בנביאים אחרונים.

מקורות מידע נוספים :

<http://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=1077>

<http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%AA%D7%95%D7%A8>

http://www.sviva.gov.il/bin/en.jsp?enPage=BlankPage&enDisplay=view&enDispWhat=Object&enDispWho=Articals%5E15221&enZone=bird_month

<http://www.ynet.co.il/yaan/0,7340,L-213015-PreYaan,00.html>

